N°. 25. Donderdag 1 September 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat,** beiden Den Haag.

Voor de **Administratie,** ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats,** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat,** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4,*** beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's Jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éèns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
wonende te .... *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „**Oost en West**" *tegen een jaarlijksche contributie van f*
.... den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

„BOEATAN".

De voorzitter van den Raad van Beheer begaf zich ter audiëntie van den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië, om Z. E. voor zooveel dit noodig zou zijn, omtrent den aard en den arbeid der Vennootschap in te lichten; hij mocht de verzekering ontvangen, dat Z. E. groot belang stelt in het pogen van „Boeatan" om de Indische nijverheid, kunst- en huisvlijt te bevorderen. H. M. de Koningin had met groote belangstelling met Z. E. over „Boeatan" gesproken. Ook de Vereeniging „Oost en West" waaraan „Boeatan" zijn ontstaan te danken heeft, bezit de sympathie van G.G. van Heutsz. Krachtige samenwerking van de vereeniging (vroegere afdeeling) in Oost-Indië met het moederinstituut, achtte Z. E. vooral gewenscht. Naar alle waarschijnlijkheid zou nog vóór zijn Z. E's vertrek naar O.-I. een bezoek aan de permanente Tentoonstelling — Plaats 9 — worden gebracht.

Te Deventer is de tentoonstelling van Indische kunstnijverheid, die tijdens het Nederlandsch- taal- en letterkundig Congres zou plaats hebben op Maandag 28 Aug. geopend. Naar luid van ontvangen berichten is deze goed geslaagd, hetgeen wij voornamelijk danken aan de goede zorgen der dames K. W. van Baak en J. [illegible] Tromp, die na eerst hier de collectie uit „Boeatan" te hebben ingepakt en verzonden, Zaterdag morgen naar Deventer vertrokken om met een paar onzer overige leden aldaar, de heeren J. W. Doyer en L. C. Westenenk, geholpen door den bekenden schilder en [illegible] Nieuwenkamp voor het smaakvol rangschikken en plaatsen zorg te dragen.

Na afloop van congres en tentoonstelling hopen wij van de laatste een meer uitvoerig verslag te kunnen geven.

Op KONINGINNEDAG den *31 Augustus* hebben ook wij gemeend door eene toepasselijke versiering in ons uitstalraam meê hulde te moeten brengen aan de geëerde en geliefde vorstin, die zoo warm belang stelt in het lot van den Ned.-Indischen Inlander en eene niet hoog genoeg te waardeeren beschermster is van ons pogen om de Oost- en Westindische kunstnijverheid en huisvlijt te bevorderen.

Zooals in het weekoverzicht reeds wordt meegedeeld, kwam onder „Letteren en Kunst" in de Nieuwe Rotterdammer een zeer waardeerend oordeel over onze tentoonstelling met verkoop en nabestelling — Plaats 9 den Haag — voor.

Wij nemen daaruit over, wat er van den winkelvoorraad gezegd wordt:

„Het Indische weefsel is er het talrijkst vertegenwoordigd. We vinden er een belangrijke collectie tjinde's, de zijden doeken van Bali, kleurige weefsels van echt-Balineesch karakter, de meer eenvoudige van de Saleyer-weefindustrie, eenige zeer mooie katoenen slimoet's van Roti en Timor, minder kleurrijk dan die van Bali, maar nobeler van patroon en kleurverhouding. Hetzelfde stemmig, maar gedistingeerd karakter toonen de vele doeken, van de Karo-Batak's afkomstig. Er zijn er bij met bruinroode banen, warm van gloed, naast een gelig-witte, waarin een mooi ornament als sluiting en aanvang is gewerkt. Eén ervan is krasser van kleur; de middenbaan is zwart genomen, wat het roodbruin nog meer doet gloeien. Eveneens van Sumatra zijn een aantal tafelloopers in rood, geel of groen op witten grond en vooral interessant, omdat ze uit de weverijen der Padangsche Bovenlanden afkomstig zijn en voor Europeesch gebruik vervaardigd zijn. In den regel is dat een gevaarlijk experiment en gaat dikwijls gepaard met een volkomen verliezen der oorspronkelijke schoonheid. Bonte, slecht-bedoelde kleuren, en hybridisch en onbegrepen ornament hebben meermalen dien overgang van eigen gebruiksgoed tot Europeesche handelswaar vergezeld. Dit Padang'sche werk is gelukkiger geweest; het ziet er alleszins smakelijk uit! De sierindeeling van den grooteren slimoet is op den kleineren tafellooper verkleind nagevolgd; een doorloopende rand langs de lange zijden en afsluitend ornament aan de beide uiteinden, terwijl een blank middenveld voor het bewaren der zoo noodige rust zorgt. Vooral dat sluitornament heeft de goede eigenschappen van het oude weefsel behouden; het is door en door geometrisch van samenstelling en toch niet dor en droog door de verrassende samenstelling der sierlijnen, die kunstig dooreengewerkt zijn. Dit mooi-geometrisch ornament is te merkwaardiger, omdat men het in varieërende vormen op een groot deel van Sumatra vindt; in de katoenen doeken der Lampongs in Benkoelen, in de Bataksche ragi-doeps en het Padangsche vlechtwerk. Daarbij zijn deze tafelloopers technisch goed bewerkt en matig van prijs twee dingen, die voor de handelswaarde van veel belang zijn.

Van de Sangir-eilanden worden wij verrast met eenige kralen doozen. Bizonder mooi kralenwerk is dit, prachtig van kleur en gelukkig van ornament. De aanwezigheid van dit werk aldaar was geheel onbekend; men hoorde alleen van het bekende kofo-weefsel, en nu komt opeens dit voor den dag! Wel heeft dit kralenwerk door den hoogen prijs minder praktische waarde, maar het laat weer zien hoeveel er nog op dit kunstnijverheidsgebied verborgen kan zijn.

Zoo geeft deze permanente tentoonstelling van allerlei te zien, mooi en minder mooi, maar het verheugt ons te kunnen zeggen, dat het eerste verreweg de overhand heeft!»

Voorts enkele goede lessen voor de kunstnijveren en voor de beschermers der kunstnijverheid, waarvan zeker ook in Indië partij zal worden getrokken. Het ligt op den weg onzer vennootschap om alle degelijke opmerkingen, ook die, welke door bezoekers in den winkel gemaakt worden, over te brengen bij de belanghebbenden. Onze Directrice, Mej. C. Loebér, houdt daarvan aanteekening in een boekje, dat zij eens in de maand aan den Raad van Beheer voorlegt. Men kan dus, ook zonder te koopen, door een belangstellend bezoek aan onze inrichting de goede zaak steunen. En men kan er in den namiddag een heerlijk kop Rajah-thee drinken, een uitmuntend product van de Preanger thee-tuinen. Deze zoo gezellige en heerlijk koele gelegenheid voor *„afternoon tea"* met Indisch gebak is zeker nog niet algemeen genoeg bekend. Er zou anders nog meer gebruik van worden gemaakt, dan thans reeds het geval is.

Internationale Koloniale Bemoeienis.

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat ieder land, al behoorde het ook tot de kleine mogendheden en al had het ook nog zoo weinig in het Europeesch concert in te brengen, vrij en ongestoord naar eigen opvatting zijn koloniale politiek kon voeren. Het algemeene stelsel was: dat veroveringen of vestigingen buiten Europa in hoofdzaak moesten dienen om het moederland te voeden en te verrijken, en wanneer er op de belangen der oorspronkelijke bewoners van de wingewesten al werd gelet, dan gold dit meer het welzijn dier volkeren *na* dit brooze aardsche leven; vooral de Spanjaarden en Portugeezen onderscheidden zich in dit opzicht.

Uit een humanitair oogpunt kwam er echter in de opvatting van plicht, wat de zorg voor de materieele en intellectueele belangen der overheerschte volkeren betreft, reeds van af het begin der 19e eeuw bij enkele koloniale mogendheden eenige kentering. Waren het de beginselen van het *droit de l'homme*, die nawerkten? Wie zal het zeggen. Zeker is het echter, dat eerst door zeer enkelen, later door meerderen, eene voor de inlanders meer liberale koloniale politiek werd gepredikt en voorgestaan, beginselen die echter bij de aan koloniale baten gewende volkeren slechts langzaam doordrongen, maar die toch ten slotte baan hebben gebroken en in verschillende Europeesche Staten Regeeringsbeginselen zijn geworden of zullen worden. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben dadelijk bij hun optreden als koloniale mogendheid de vlag der liberale koloniale politiek ten volle ontplooid.

Bij de bovenbedoelde humanitaire beginselen, die tot meerdere zorg voor de overheerschte inlanders aanspoorden, voegden zich gelukkig voor hen, ook Staatkundige redenen. Men begon te begrijpen, dat er kans bestond op intellectueele ontwikkeling van een deel der overheerschten, tegen den wil, of liever: zonder de medewerking van den meester; en het was duidelijk, dat in zoo'n geval gevaar zou ontstaan voor het rustig bezit van het wingewest. Groote, machtige overweldigers hadden zich die overweging minder aan te trekken, maar voor de kleineren was ze van ernstigen aard, dit is gebleken uit de gebeurtenissen op Cuba en de Philippijnen, waarvan de bevolkingen tegen Spanje in opstand kwamen. Trouwens ook Groot-Brittanje had er een ernstige voorproef van gehad in 1857—58, doch het bezat de macht om het verzet te bedwingen. Ook Spanje zou wellicht, wanneer niemand buitenaf er zich mee bemoeid had, geeindigd zijn, door geweldenarij tijdelijk baas te blijven, maar het zou daarna hebben moeten doen, wat de Britten na 1858 deden, wilde het niet aan eene spoedige herhaling van verzet blootstaan.

Over het algemeen worden dus uit een humanitair oogpunt en ook uit eigen politieke overwegingen de koloniën, wat de wetten en voorschriften betreft, vrijzinniger en eerlijker bestuurd dan in het verledene, doch sedert ettelijke jaren waait die wind van beter beheer der onderworpen volkeren en veroverde landen, ook uit den Internationalen hoek.

Het is best mogelijk, dat de bedoelingen der staatkundigen niet altijd voortkomen uit een edeldenkend hart en dat vreemde reizigers en onderzoekers, die ongunstig oordeelen over hetgeen zij in vreemde koloniën zagen, daarbij soms gedreven worden door persoonlijke of nationale baatzucht, maar of men dit al zegt en herhaalt dit doet ter zake niets; wij hebben rekening te houden met de feiten, die er ons dagelijks op wijzen, dat — daargelaten de edele bedoelingen der idealisten en koloniaal humanitairen wier beginselen men veelal als mom gebruikt— onderlinge ijverzucht er steeds op uit is om, zonder op eigen fouten te letten een der buurlui zwart te maken.

Niet ernstig was de poging onlangs in het Engelsche Lagerhuis gedaan om Nederland een verwijt te maken van den ongelijken strijd, die in de Gajoe- en Alas-landen is gevoerd; het gold, zoo meende men meer den lust tot het nemen van revanche over het door de Nederlandsche pers zoo onmeedoogend veroordeelen der hardheden van den oorlog in Zuid-Afrika.(*) Ernstiger waren de daaraan voorafgedane beschuldigingen van wreedheid tegen het bestuur van den vrijen Congo-Staat.

Die Staat werd geconsolideerd, bij de acte van 26 Februari 1885 door de Diplomatieke Conferentie van Berlijn, waarin ook Engeland zitting had; de bekende reeks van grieven tegen het bestuur van den Vrijen-Congostaat werd door de Britten geformuleerd en ..... door de geïncrimineerden beantwoord. Er is lang en breed, ook in ons blad, hierover geschreven, doch het meest houtsnijdende wat in de gedachtenwisseling voorkomt is o.i.: dat men in België met de meest mogelijke gerustheid het onderzoek eener internationale commissie afwacht, mits deze zich niet bepale tot het onderzoek naar de fouten in den Congostaat, maar ze ook in alle andere koloniale landen bloot legge.

Ingrijpender nog op het gebied der internationale bemoeienis met het koloniaal beheer van anderen was die, welke door de Vereenigde Staten van Noord-Amerika is in praktijk gebracht, toen ze Cuba en de Philippijnen aan de Spanjaarden ontnamen om het eerste vrij te maken en de Philippijnen tot zelfstandigheid voor te bereiden.

Men behoeft ons niet te vreezen, zei, met eenigszins andere woorden, President Roosevelt, toen onlangs het jaarfeest der vrijverklaring van Cuba werd gevierd; wij beoogen geen koloniaal bezit ten voordeele van ons rijk, maar wanneer wij handelingen zien in strijd met het menschenrecht, dan achten wij ons verplicht op te treden en het recht te herstellen.

Behalve die feitelijke bemoeienis der machthebbenden met het koloniaal beleid van anderen, is er echter nog eene andere, die wellicht langzamer, maar toch *zeker* werkt: die der idealisten en koloniaal-humanitairen, waarvan wij hierboven gesproken hebben.

(*) Zie ons weekoverzicht.

Het eerst kwamen deze met kracht aan het woord op een Koloniaal Congres, dat in 1898 te Brussel werd gehouden.

Daarna werd door hen in 1900 te Parijs het eerste *Congrès International de Sociologie Coloniale* gehouden, dat wij meermalen in het Koloniaal Weekblad hebben aangehaald en waarvan wij zoo gaarne de tweede zitting in Nederland hadden zien plaats hebben.

Die kans is echter, zijn wij goed ingelicht, thans verkeken, want de permanente Congres-Commissie trad in onderhandeling met een anderen kolonialen Staat en vond een willig oor zoowel bij de Regeering, als bij hen, die het Congres zullen moeten organiseeren. In Augustus of September 1905 zal die tweede zitting ergens in onze buurt worden gehouden, zoodat deelneming daaraan voor ons gemakkelijk zal zijn.

Het was in de ontvangst van dit bericht, dat wij aanleiding vonden op de internationale bemoeienis in koloniale zaken de aandacht te vestigen. Nederland kan aan dat congres een waardig en nuttig aandeel hebben. Onze koloniale mannen staan, wat bekwaamheid betreft, niet bij die van andere landen ten achter en wanneer het stelsel van mild en vrijzinnig koloniaal beleid, dat, zoowel van de Regeering als van de Volksvertegenwoordiging het verlangen is, met ernst en zonder weifelen wordt doorgevoerd, dan zal men ons land ook in deze tijden van progessie, gerust wat ons koloniaal beleid aangaat weder tot voorbeeld kunnen stellen aan vele anderen.

Dat wij, in dit opzicht, niet met *volle* gerustheid wachten op de dingen, die komen zullen, gaven wij enkele weken geleden te kennen, doch wij desespereeren niet. De humaniteit, geholpen door het gezond verstand zullen zegevieren.

Week-Overzicht.

Aan de Tweede Kamer is een wetsontwerp ingediend tot verhooging der Indische Begrooting met een totaal bedrag van 86.500 gulden, voor de aanstaande verwisseling op den buitenzorgschen troon, van welk bedrag 80000 gulden voor den optredenden en 6500 gulden voor den aftredenden titularis zijn benoodigd.

Aan het jongste nummer van *Neerlandia* ontleenen wij, dat, naar aanleiding van een fout, bij de wijziging der statuten van het Algemeen Nederlandsch Verbond in 1901, het hoofdbestuur voorstelt, het verbond den 1en Januari a.s. te ontbinden, om het evenwel dadelijk weer onder denzelfden naam en geheel in denzelfden vorm op te richten. De quaestie zit 'm hierin dat men in 1901 een artikel heeft laten vervallen, hetgeen volgens de statuten niet voor wijziging vatbaar was en men toch niet meer in de statuten van het Verbond wil zien voorkomen.

Het geldt hier uitsluitend een quaestie van vorm, die den 23en November a.s. op de algemeene vergadering wel onmiddellijk haar beslag zal krijgen.

Het Verbond schrijft twee prijsvragen uit:

voor een ontwerp voor een reclame-plaat, de bedoeling van het verbond toonende en aan de verbreiding zijner beginselen dienstbaar te maken, worden prijzen van f 150 en f 50 uitgeloofd, en van f 75 en f 25 voor een ontwerp voor een geschrift van ongeveer 16 bladzijden, waarin op bevattelijke wijze doel en werking van het verbond wordt uiteengezet, geschikt om, in wijden kring verspreid algemeene bekendheid te geven aan het verbond.

Den 27en Augustus ll. had te Kampen de aanbieding van het huldeblijk aan den gouverneur generaal van Heutsz plaats in de, daartoe versierde exercitieloods van het Instructie-bataljon, waarbij de heer van Heutsz zijne eerste militaire opleiding ontving.

Door voorzitters en leden van het eere- en van het uitvoerend comité voor het huldeblijk aan het station ontvangen, ging de tocht in een achttal rijtuigen naar de kazerne, waar het bataljon op het voorplein in orde van parade stond opgesteld. Nadat het bataljon voor den hoogen gast gedefileerd had, begaf deze zich naar de exercitie-loods alwaar het bataljon ook reeds weder was opgesteld en tal van genoodigden zich met hun dames bevonden, om getuigen te zijn van de plechtige aanbieding.

Na toespraken van luitenant generaal Snijders en den heer J. H. Solkesz voor de aanbieding van het huldeblijk, een schilderij, den generaal van Heutsz en zijn staf bij de Samalanga expeditie voorstellende, aanvaarde de heer van Heutsz dit met een woord van dank, daarbij te kennen gevende daaraan geen betere bestemming te kunnen geven dan door het te schenken aan het instructie bataljon.

Nadat majoor Spieringhs, commandant van het bataljon voor het schoone en waardevolle geschenk zijn dank betuigd had, was de plechtigheid afgeloopen.

Luitenant generaal Snijders kon in zijne toespraak nog mededeelen, dat Prins Hendrik het beschermheerschap over het van Heutszfonds heeft aanvaard.

Aan de *Nieuwe Rott.* wordt van hier het een en ander over Boeatan geschreven.

In Boeatan, lezen we daar, in de permanente tentoonstelling verleden jaar door de vereeniging »Oost en West»

alhier gesticht, is eene gereedelijke vooruitgang merkbaar. In den aanvang zag men er voornamelijk voorwerpen op Java gemaakt, daarentegen zijn nu van heel wat plaatsen in die verspreidliggende eilandengroep produkten aanwezig. Een blijk dat er genoeg vrienden van inlandsche kunst in Indië te vinden zijn om zich met de vele zorgen van inkoop en verzending te belasten."

Naast lof voor het mooie, dat hem in de permanente trof, geeft schrijver ook eenige wenken ten beste, om te besluiten met een:

„Zoo geeft deze permanente tentoonstelling van allerlei te zien, mooi en minder mooi, maar het verheugt ons te kunnen zeggen, dat het eerste verreweg de overhand heeft."

Dat velen zich mogen geroepen voelen om zich van de waarheid dezer opmerking te overtuigen.

In zijn avondnummer van den 23en Augustus ll. wijst het *Alg. Hbld.* in een artikel over de belangen der indische ambtenaren op de noodzakelijkheid voor de regeering om zorg te dragen voor een behoorlijke, geregelde, op statistieke gegevens berustende aanvulling der ambtenaarskorpsen, om te voorkomen, dat, zooals thans weer noodig bleek te zijn, den ambtenaren in verschillende takken van dienst uithoofde van incompleet moet worden geweigerd gebruik te maken van hun verlofsrecht, eene weigering wel voorzien in de bepalingen op het toekennen van verlof met het oog op buitengewone omstandigheden, waarmeê echter naar den geest niet bedoeld kunnen wezen omstandigheden, te voorschijn geroepen door het gebrek aan voorzorg der regeering, ter verzekering eener behoorlijke, geregelde aanvulling.

In het ochtend-nummer van den 24en Augustus ll. dringt het *Alg. Hbl.* onder het hoofd „Kleine Middelen" aan op afschaffing van tal van kleine middelen op de buitenbezittingen, zonder evenwel uit het oog te verliezen dat ook deze in de algemeene lasten behooren bij te dragen.

„In het algemeen", schrijft het blad, „— en met enkele uitzonderingen zooals Oost Sumatra en Banka, misschien ook Palembang — dragen de Buitenbezittingen niet genoeg bij in de algemeene kosten van beheer.

Men kan het dus slechts prijzen, wanneer daar maatregelen worden getroffen om 's lands inkomsten belangrijk te vermeerderen; door hoofdelijken omslag, douane-rechten, zoutmonopolie, enz. zal in die richting nog veel behooren te worden gedaan. Maar, met „kleine" middelen als de bovenbedoelde komt men er niet; die kunnen slechts dienen, niet om de schatkist te vullen, maar om de bevolking last te veroorzaken en het land op te jagen.

Er moeten overal ter wereld alleen belastingen geheven worden, die de moeite van het innen ruimschoots waard zijn!"

Oost-Sumatra, hiermeê bedoelt het blad in zijn voren aangehaald artikel de residentie Oostkust van Sumatra. Het zou n.l., zooals het in een op 't vorengenoemd volgend stuk „Namen van indische gewesten" uiteenzet, willen dat de namen van verschillende gewesten in Indië verandering, herziening ondergingen. Het geeft dan eenige voorbeelden aan.

Oost-Sumatra komt ons evenwel als we toch aan het veranderen gaan al even minder juist voor als Oostkust van Sumatra. Tanah Tembakoe ware wellicht wel zoo typisch, waardoor ook voor de toekomst der plant de eere werd gegeven, waaraan 't gewest opkomst en bloei te danken had.

De heer H. van Kol richtte tot de redactie van het *Alg. Hbld.* het verzoek tot plaatsing van het navolgend schrijven, gericht aan den kolonialen medewerker van dat blad, Dr. E. B. Kielstra:

„Wil mijn hardnekkig zwijgen vooral niet toeschrijven aan instemming met den inhoud uwer artikelen in het *Alg. Hbld.* Als een horzel gonst gij voortdurend om mij heen, zoekende naar een plekje waar ge mij steken kunt, doch ik ga ongestoord mijn gang, gevoelloos voor uw prikjes.

Mijn tijd kan en moet ik nuttiger gebruiken dan op al uw gezochte opmerkingen in te gaan, al mocht het daardoor sommigen schijnen, dat alles wat ik schreef, zoo niet geheel onjuist, dan toch geheel „overdreven" is. Vol vertrouwen laat ik de bewijzen van mijn beweringen aan den tijd over, en aan de feiten der toekomst.

Gij echter, de man van de boekentafel, zwerende als een openbaring bij de officieele mededeelingen, kunt voortgaan op den weg, waarop gij door het weer in slaap wiegen der gewetens en het sussen van scherpe aanklachten, meer kwaad hebt gedaan dan gij wel weet, en waarschijnlijk ook bedoelt. Mijn devies blijft als voorheen: „laat ze knagen!"

Het antwoord van den heer Kielstra op dit, hem toegezonden schrijven luidde als volgt:

„Ik vermoed, dat bovenstaand schrijven is uitgelokt door het artikel „Billijk of niet?", handelende over de regeling der Solosche enclaves. Nu is het wel in strijd met de gewone persmanieren, dat de heer Van Kol over dat artikel, hetwelk niet onderteekend is, mij persoonlijk aanvalt; maar aangezien ik geen enkele reden heb om te ontkennen, dat het stuk van mijne hand is, stap ik daarover heen.

Het artikel over de enclaves was uitgelokt door de, zonder eenig bewijs door den heer Van Kol neergeschreven zinsnede dat de Soesoehoenan „eenvoudig benadeeld" was. Ik heb over de zaak alles gelezen wat onder mijn bereik was, en kwam, behoorlijk rekenschap gevende van mijn argumenten, tot het tegengesteld resultaat.

Nu is het wel eenvoudig, de „officieele mededeelingen", o. a. die van den minister van koloniën aan de volksvertegenwoordiging verdacht te maken, maar daarmede alleen worden zij zeker niet weerlegd!

De heer Van Kol vergist zich ten eenemale wanneer hij meent dat het mijn streven is „te zoeken naar een plekje waar ik hem steken kan". In tegendeel, wanneer ik iets met hem eens ben, zeg ik dat ook; ik acht het mijn plicht, naar mijn beste weten de lezers van het *Algm. Hbld.* in te lichten. Meent hij dat ik daarmede slechts kwaad sticht, — ik ben van een tegengesteld gevoelen, en kan niet beloven dat ik zal zwijgen wanneer er naar mijne overtuiging, aanleiding tot spreken is. Zeker ben ik niet lichtgeloovig genoeg om alles wat de heer Van Kol op Indisch gebied beweert als eene „openbaring" aan te nemen. . zooals hij blijkbaar verlangen zou.

Tegenover het devies van den heer Van Kol stel ik het mijne: onderzoek leidt tot waarheid".

In de *Figaro* oppert Pierre de Conbertin het plan om de fransch-engelsche entente-cordiale uit te strekken tot bescherming der nederlandsch-indische bezittingen tegen eventueele plannen van Japan in de toekomst. Ons dunkt dat de beste waarborg voor de verzekering onzer heerschappij over Indië nog steeds zal moeten worden gezocht in de tevredenheid der volkeren onder ons beheer. Hebben we daartoe eenmaal den grondslag gelegd, dan behoeven we geen enkelen B. V. te duchten, terwijl in het tegenovergesteld geval ons Indië open ligt voor den eersten liefhebber den beste, die zich daartoe een weinig moeite en wat offers wil getroosten.

Wat Japan in het bijzonder aangaat, wijzen we er op hoe het, als slecht kolonisator, nog steeds op Formosa, den van *'t volk* uitgaanden tegenstand niet heeft kunnen breken.

Oost-Indische berichten.

Havencommissie te Soerabaja. In hoofdzaak is in de bijeenkomst dezer commissie overeenstemming verkregen tusschen de inzichten van de havencommissie en de kamer van koophandel. Het vooruitzicht bestaat dat belangrijke verbeteringen tot stand zullen komen.

Pangoengsèn. Naar aanleiding van het verzoek om hulp in de bekende circulaire van den resident Sijthoff voor de kolonie Pangoengsèn, beheerd door mejufrouw Jansz, nabij Pati, is tot heden aan bijdragen van Europeanen en Chineezen te Djokja de som van f 97,25 ontvangen.

Onderzoek-Sidhoardjo. Het is gebleken dat de regeeringscommissaris van Rees zich ernstig bezig houdt met de drie ondervolgende vragen:

1°. Heeft de opstand eenig verband met de bekende polowidjo-quaestie?

2°. Had de oproerige beweging in Sidhoardjo vertakkingen op andere plaatsen?

3°. Zijn de betrokken bestuurshoofden niet onkundig geweest van hetgeen in hun ressort gaande was en wat is door hen gedaan om het een en ander te voorkomen?

Met lof wordt gesproken over de wijze, waarop het onderzoek geleid wordt, terwijl in 't algemeen de minzaamheid en voorkomendheid van den leider van het onderzoek geprezen worden en de nauwkeurigheid zijner ondervraging niets te wenschen overlaat.

Onder de ontevredenen op Sroeni bevond zich ook, naar nu uit de verhooren gebleken moet zijn, zekere Kiai Botokan.

Hij had van eenige personen, die hun gronden aan de suikeronderneming Sroeni verhuurd hadden, doch maar geen geld kregen, twintig bouws gehuurd, natuurlijk voor weinig geld, en die gronden beplant met padi en polowidjo; toen kwam de bewuste printah (?) om alles uit te roeien en verschenen lieden van Sroeni om die gronden te bewerken voor de suikercultuur, waartegen kiai Botokan zich aanvankelijk verzette, hij moest echter later voor de overmacht zwichten, doch zwoer ten aanhoore van een ieder zich geducht te zullen wreken; kiai Botokan ruide de ontevredenen van Sroeni op en bracht hen naar Hassan Moekmin, hij was het die bij dezen grooten fanatist aandrong om den prang sabil maar zoo spoedig mogelijk te beginnen, maar op den bewusten dag koos hij het hazenpad en nog is hij voortvluchtig.

Bevordering van het handelsverkeer met Australië. In het hôtel des Indes te Soerabaja heeft gelogeerd de heer Frederic Jones, commissaris voor handelsaangelegenheden van het gouvernement van Queensland, in Australië, die een officieel bezoek aan Java brengt. Het hoofddoel zijner zending naar onze koloniën is naar de bataviasche bladen mededeelen, voor de voortbrengselen uit zijn land nieuwe markten te zoeken. Deze producten zijn in hoofdzaak: steenkolen, meel, vleesch en boter in blik, gecondenseerde melk, kaas, leder, geleien en andere verduurzaamde levensmiddelen.

De onlusten op Flores. In aansluiting met de verschillende vorige berichten van den resident van Timor en Onderhoorigheden over de minder gewenschte toestanden op het eiland Adonare, door het optreden van den radja van Larantoeka op Flores, is 16 Juli jl. een telegram ontvangen van den resident, meldende dat de radja van Larantoeka Don Lorenzo gevankelijk naar Koepang is opgezonden.

De hoofdplaats Larantoeka wordt sedert bewaakt door de *Mataram* en gewapende politiedienaren.

Tot het vertrek dezer bewaking werd geen verzet geboden.

De meeste hoofden meldden zich. Eenigen toonden zich vijandig en zullen getuchtigd moeten worden.

Resident Lange is geheel hersteld en heeft den 25en Juli zijn dienst hervat; hij bezocht het residentiekantoor en nam zijn gewone functie weer waar.

Treurige onderwijsresultaten. Bij de *Javasche Ct.* van 19 Juli jl. is het verslag gevoegd van de in April en Mei van dit jaar te Batavia afgenomen examens voor de akten van het lager onderwijs, waaruit blijkt dat 91 personen dongen naar 92 akten. Daarvan trokken zich 10 terug en van de rest slaagden er 52 of $65\frac{1}{2}$ pct, tegen 50 pct. in 1903 en $65\frac{7}{10}$ pct. in 1902.

Onder meer was de kennis der geschiedenis van Indië bij de meeste candidaten niet zeer groot; er waren er, die niets wisten van de inrichting en het bestuur der O. I. Compagnie, noch van den raad van defensie, terwijl er zelfs één was, die nooit gehoord had van het cultuurstelsel. De kennis der nederlandsche taal en geschiedenis was zeer onvoldoende, en bekendheid met het bestuur onzer republiek in de vaderlandsche geschiedenis ontbrak bijna bij allen.

De toestand op de particuliere landerijen in Batavia De bataviasche *Sinar Betawi* zegt dat sedert het optreden van resident Bakhuizen van den Brink de handelingen der politierechters door groote humaniteit worden gekenmerkt.

De geest der opgezetenen op de particuliere landen in de residentie Batavia is volgens het blad uitmuntend en de assistent-residenten van Mr. Cornelis en Buitenzorg genieten hun onbepaald vertrouwen.

Deze ambtenaren worden door de meesten op de handen gedragen; in de medsjids wordt voor hen gebeden, onder de Chineezen is slechts één roep over hunne integriteit. Hunne verdiensten worden door de betrokken landraadvoorzitters openlijk geroemd.

Vreemde Oosterlingen in de binnenlanden. Door de regeering is uitgemaakt dat onder de term „nijverheid", voorkomende in de bepaling van art. 3 van Stbl. 1866 no. 57, het drijven van *handel* niet is begrepen, zoodat vergunningen aan vreemde Oosterlingen om zich, tot wederopzeggens toe, te vestigen op plaatsen, waar hun geen wijken zijn aangewezen, niet in het belang van den handel mogen worden verleend.

De pisang. De heer W. F. A. Loonen vraagt in *de Preangerbode* of er van Java — het land waar de banaan in alle variëteiten en overal voorkomt — geen bananen naar plaatsen in noordelijk Azië., z. a. Shanghai, al de havens van Japan en verder geheel Australië en Nieuw-Zeeland gezonden zouden kunnen worden. Deze streken toch zijn best binnen 10 à 14 dagen per directen stoomer te bereiken en, het is een feit, dat Chineezen en Japanners evengoed geld voor goed en goedkoop voedsel willen besteden als Europeanen. Een zeer belangrijke handel in het product zou volgens schrijver kunnen ontstaan, vooral nu wij een Java—China—Japanlijn bezitten, die in de slappe maanden, als er geen suiker te vervoeren is, wel voor direct en goedkoop vervoer te vinden zal zijn, als de booten in eens en direct voor een bepaalde plaats gecharterd kunnen worden.

Al de eilanden rondom Singapoer zijn overdekt met ananasplantages, waarvan het product verschillende fabrieken in staat stelt om op groote schaal ananasconserven te maken, die door de geheele wereld een goede reputatie hebben verworven. Zouden wij nu onder de vele eilanden, die rondom Java liggen, er niet kunnen vinden, die winstbaar en geschikt voor de pisangcultuur blijken en door het gouvernement tegen billijke voorwaarden zouden worden afgestaan? Daardoor worden transportkosten vermeden en kan de verscheping direct plaats hebben. Ook kan de onderneming met weinig kapitaal gedreven worden; zij vereischt niet zooveel zorg en onderhoud als andere cultures en werpt al heel spoedig product af.

Wie zal dat nu eens aanpakken?

Opname in Zuid-Preanger. Uit Soekaboemi wordt aan *het Bat Nbl.* geschreven dat de opname van de Zuid-Preanger nu eindelijk met kracht zal worden ter hand genomen. Eerstdaags wordt daar een officier van den topografischen dienst met eenige opnemers verwacht, ten einde de breede strook lands tusschen Soekaboemi en de Wijnkoopsbaai, waarvan tot nu toe slechts een klein gedeelte is opgenomen, verder geheel in kaart te brengen. Naar men hoopt zal ook dit groote werk, dat geruimen tijd duren zal, er het zijne toe bijbrengen om deze vruchtbare streek op te heffen uit haar staat van isolement.

Het bestuursbeleid in Zuid Oost Borneo. De *Javabode* bevat een opstel, waarin wederom de aandacht gevestigd wordt op de zeer ongelukkige keuze, die de regeering deed, toen zij den heer J. F. A. de Rooij de leiding van zaken in de Z. en O. afd. van Borneo toevertrouwde. De misslagen, door dezen ambtenaar na zijn optreden begaan, waarvan nu, en in de toekomst waarschijnlijk nog meer, de wrange vruchten geplukt worden, worden door den schrijver in het volle licht gesteld. Het desavoueeren van de door den resident C. A. Kroesen gevolgde politiek, waartoe de regeering zich leende, voorgelicht door overigens bekwame, doch met den toestand in het gewest onbekende mannen; het onhandige optreden tegenover de gezanten van den president sultan, die naar Bandjermasin waren gekomen; de gevangennemingen van Goestie Arsad en anderen en nog veel meer feiten in het blad genoemd, die slechts dienden om wantrouwen te zaaien en te vergrooten, worden hier nogmaals besproken.

De schrijver besluit met de volgende raadgevingen:

„Wil men het vertrouwen der pagoestian herwinnen en den noodlottigen invloed van de Soerapatis op deze aanwenden, dan lijkt ons de eerst noodige stap, dat Goesti Arsad, Antoeng Doerachman en Goesti Atjil — zij 't slechts voor eenigen tijd — naar Bandjermasin terug worden gevoerd en daar op betamelijken voet onderhouden, opdat de overtuiging in den Boven Doessoen veld winne, dat dezen menschen geen haar gekrenkt is en dat het woord der N. I. regeering zoo goed is als goud.

In de tweede plaats zal van dat aardsche slijk een goede hoeveelheid moeten worden afgezonderd, om de diensten te beloonen van de districtshoofden, die der regeering trouwe diensten bewijzen. Hieraan schijnt niet gedacht te zijn, al sedert de bovenstreken z. g. onder ons rechtstreeksch bestuur zijn gebracht. Iets, dat zeker heel zuinig is, maar geen verknochte vrienden maakt.

Daarmede zou gepaard moeten gaan een krachtig beleid, uitteoefenen door een hoofdambtenaar of hoofdofficier, met den toestand in de binnenlanden der Zuider- en Oosterafdeeling door en door vertrouwd."

Stand der voedingsmiddelen op Java en Madoera over de maand Mei. De oogst was over 't algemeen bevredigend. Het rijstgewas te velde stond goed, behalve in het district Bogoram (Pati), alwaar de vooruitzichten van het gewas, tengevolge van ziekten, minder bevredigend zijn. Door ziekte, muizen en bandjirs zijn mislukt of vernield totaal 16744 bouws, terwijl in het district Grogol (Semarang) de jonge padi aanplant van 1600 bouws door gebrek aan water is mislukt.

De prijs van de witte rijst varieërde tusschen f 3 en f 7 per picol, die der roode tusschen f 2.75 en f 5.75.

De andere voedingsgewassen stonden over 't algemeen goed. Door de vele regens zijn in de afd. Kendal plm 300 bouws polowidjo-aanplant mislukt.

Er bestaat met 't oog op den stand der veld-gewassen geen bezorgdheid in de naaste toekomst, althans wanneer de regens ophouden. Geschiedt dit niet, dan wordt gevreesd voor eene herhaling, zij 't ook op kleiner schaal, dank zij de dessaloemboengs- van den ramp in 1900.

De invoer bedroeg 2000 KG. rijst; de uitvoer 93670 KG.

Atjeh. In Pidië is licht gewond, door een steek met een grasmes, de 1e luitenant W. H. Warnsinck, terwijl ook bericht is ontvangen dat de 1e luitenant der infanterie P. A. Charbon op Atjeh is gesneuveld.

Slavernij en pandelingschap. Aan *het Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht, dat de regeering kort geleden, toegevend aan den drang, ter zake uitgeoefend van het Plein uit, in een vertrouwelijk schrijven aan de betrokken residenten er op heeft aangedrongen, met kracht werkzaam te zijn in het belang eener spoedige afschaffing van de nog in verschillende deelen van Indië bestaande slavernij en pandelingschap.

De overweging, dat uit het oogluikend doen voortbestaan van de heerschende toestanden wel eens ongewenschte bemoeienis van buiten zou kunnen voortvloeien bij de belangstelling, welke Indië thans overal trekt, zou aan deze zaak niet geheel vreemd zijn.

Tevens verneemt het blad, dat de regeering zou hebben laten doorschemeren desnoods niet tegen een *krachtig (militair) optreden* op te zien, indien alle middelen van overreding mochten falen.

Dit laatste zou het blad bevestigd moeten zien, alvorens het te gelooven.

Het zou een gevaarlijk spelen met vuur zijn, zegt het *Bat. Nbl.*

West-Indische Berichten.

Suriname. Wat het te exploreeren gebied in de Lawa-streek betreft, weet *Onze West* te melden, dat de grenzen zullen worden bepaald door drie tracés, Avivisiti-Emmarivier, Emmarivier-recht Zuid, Awaraval-West. Beide laatstgenoemde tracés zijn nog niet voltooid, omdat de, met dit werk belaste expedities, wegens zwaren regenval en het dientengevolge voorkomen van dysenterie onder de arbeiders, moesten terugkeeren.

De leider der exploratie, de ingenieur Middelberg, zoomede de ingenieurs von Faber en Grutterink bevonden zich in het begin der vorige maand te Paramaribo, met den opziener Kampmeynert en 18 chineesche boorlieden, terwijl aan de expeditie nog een tiental creoolsche arbeiders zullen worden toegevoegd, om het boorwerk te leeren.

Onze West vernam dat de heeren Middelberg en von Faber spoedig naar het placer Gros zouden gaan, om daar eenige proefboringen te verrichten, met het oog natuurlijk op de verwachtingen, die men omtrent dat placer koestert, terwijl het blad vermoedde, dat ook een bezoek zou worden gebracht aan de Savana-Mine, in Mindrinetie, waar onlangs eenige kleine diamanten werden gevonden.

Het plan van den heer Middelberg zou wezen om over een week of zes, medio September dus, nieuwe expedities uit te rusten naar het Lawa-gebied en zelf daarheen te vertrekken. Dan kunnen ook de onlangs benoemde tijdelijke koloniale mijningenieurs, Duyfjes en Visser, in de kolonie zijn aangekomen. Als basis van de werkzaamheden in het Lawa-gebied zal Poeloegoedoe dienen, aan de samenvloeiing van Lawa en Tapanahony, waar reeds een woning voor den leider is gebouwd.

Glück auf! Dat men er heel veel goud vinde, waardoor meê de kolonie op dreef zou kunnen worden gebracht.

De maand Juli was schijnbaar niet zoo voordeelig voor de verschillende goud-ondernemingen als de voorafgaande. In het geheel werd zoo ongeveer 64,5 kilogram aangevoerd te Paramaribo tegen 88 in Juni, maar de maand Augustus heeft zich goed ingezet. Den 6en waren reeds ongeveer 25 kilogrammen van het edele metaal ter hoofdplaats aangebracht.

Niettegenstaande de kleine producties in de vijf eerste maanden van dit jaar, is men toch reeds, bij 1903 vergeleken vooruitgegaan, gelijk ook blijkt uit de opbrengst der goud-belasting, die over het eerste halfjaar 1904 f 15649.71 bedroeg tegen f 12430,42 over het gelijknamig tijdvak van het vorige jaar. Ook aan invoerrechten in de koloniale kas een kleine f 20000 meer dan in het jaar te voren, nl. ruim f 601.181 tegen ruim f 582.359. Maar de ontvangsten uit de accijnzen bleven met f 69.371,20 ruim f 8000 achter bij de desbetreffende ontvangsten in het eerste halfjaar van 1903.

Op landbouw gebied valt melding te maken van een, door het Surinaamsch Onderwijzersgenootschap uitgeschreven prijsvraag. Voor het beste lees- en leerboekje voor de hoogste klassen der volksschool, handelende over de belangrijkste surinaamsche vruchten en voedingsmiddelen uit het plantenrijk, looft het Genootschap een gouden medaille of de waarde van f 100 uit. De jury bestaat uit drie personen, waartoe zich de heeren Dr. D. H. Benjamins, Dr. C. J. J. van Hall en C. R. Frowein Jr. welwillend bereid hebben verklaard.

De *Nieuwe Surin.*, die in den loop der jaren nog al eens voor den kleinen landbouw en wel met name voor de creoolsche kleine landbouwers in de bres sprong, legt den heer Halfhide, die uit een artikel in genoemd blad de nu geheel onlogische gevolgtrekking maakte, dat het thans tijdstip gekomen achtte, waarop de groote landbouw voor den kleinen behoorde plaats te maken, niet dat het zich in geenen deele onder diegenen wil zien gerangschikt, die den grooten landbouw coûte que coûte zouden willen zien te ondergaan. Uit een, in dit blad overgenomen artikel van genoemde courant, blijkt dan ook wel, dat zulke snoode gevoelens haar vreemd zijn.

De heer Libertador Ellis neemt ook thans weêr aan de hand van gegevens, ontleend aan officieele bescheiden, de creoolsche kleine landbouwers in bescherming tegen de aanklacht, als zouden zij minder voor hun werk deugen dan de Britsch-Indiërs.

Na te hebben verwijld bij de voordeelen, welke de lieden van dezen landaard van den aanvang af werden toegekend, bij nederzetting op de vestigingsplaatsen, schrijft de heer Ellis:

„En toch niettegenstaande de ongunstiger condities waarin de creolen-kleine landbouwers in vergelijking met de Britsch-Indiërs verkeerden, is er geen enkele Britsch-Indiër in de geheele kolonie aan te wijzen, die zulke mooi en goed produceerende cacao-grondjes heeft als eenige creolen in Commewijne en in Saramacca".

Een planter ducht, blijkens een ingezonden schrijven aan *Onze West*, groote gevaren voor de plantages, met het oog op de jaarlijks wederkeerende bosch-bierie-bieriebranden, om die te keeren zullen op de thans ontvolkte ondernemingen handen te kort schieten.

De *Surinamer* vernam dat eene ontwerp-verordening tot wering (bestrijding zal zeker bedoeld zijn) van lepra de Koloniale Staten spoedig zou bereiken.

In een ingezonden schrijven aan genoemd blad had de heer H. F. Meijer te voren reeds gewezen op de aanvankelijk, met goeden uitslag bekroonde proeven van behandeling der lepra-ziekte met de tua-tua-plant op Groot-Chatillon. De, door Dr. Hirschfeld aldaar verkregen resultaten waren werkelijk alleszins bemoedigend, doch was de proeftijd nog te kort om een antwoord te geven op de vraag of verbetering in de behandelde gevallen eene blijvende zou zijn. Dit en verdere uit het buitenland verkregen gegevens gaven den heer M. aanleiding om aan te dringen, dat door 't particulier initiatief een proefgesticht zou worden opgericht, opdat het werk niet langer op de schouders van slechts één enkel geneesheer op Groot-Chatillon ruste.

Het, door den heer M. aangehaalde rapport van Dr. H. is 18 October 1903 gedagteekend. Sedert is al weer een jaartje bijna voorbijgegaan en 't is dus wel jammer, dat de heer M. niet meer recente gegevens omtrent de proeven op Groot-Chatillon kon bijbrengen, terwijl ook de, door hem geproduceerde brieven met het buitenland, waarin gesproken wordt, van de veelbelovende eigenschappen der tua-tua-plant, twee tot vier jaren oud zijn, zoodat 't ons voorkomt, dat de tua-tua niet gehouden heeft wat zij beloofde.

Curaçao. Naar aanleiding van een brief, van den heer J. A. Snijders Jr., hoofdcorrespondent voor de nederlandsche Antilllen van het Algemeen Nederlandsch Verbond, besloot het hoofdbestuur, voorloopig twee beursen, ieder van f 500 beschikbaar te stellen voor de opleiding hier te lande van jongelui uit de Antillen, hetzij voor koloniaal ambtenaar of voor officier, ingenieur of iets dergelijks. De verdere regeling wordt met den hoofdcorrespondent vastgesteld.

Neerlandia waaraan 't vorenstaande is ontleend, vermeldt ook nog, dat het Verbond op Bonaire een boekerij zal oprichten. Bonaire — een der Bovenwindsche eilanden — leeraart o. a. de *Nieuwe Rott.*, wier redactie blijkt niet te weten, dat hiertoe wel Sint Eustatius, St. Martin en Saba, maar noch Bonaire, noch Aruba, noch Curaçao behooren.

Poging tot sluipmoord.

Onder *Varia* namen wij in ons nummer van Augustus een stukje op, ons ter verheerlijking der nagedachtenis aan een zijner oude krijgskameraden van ruim een halve eeuw geleden door *Athos* toegezonden. Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij vroeger van denzelfden inzender een zeer amusant feuilleton hebben opgenomen, waarin het officiersleven van *tempo dehoeloe* met levendige kleuren werd geschetst, maar niemand van hen heeft toen, evenmin als wij dit deden, er aan gedacht, dat wij door het opnemen der beschrijving van dien woeligen tijd, eenig nadeel deden aan de eer of den goeden naam van het Indische officierskorps; de gansche Indische samenleving toch is sedert dien ouden tijd eene geheel andere geworden. En hoewel wij nu den door *Athos* in zijn laatste stukje verheerlijkten ridder lang niet „*sans reproche*" vonden, meenden wij die vraag over rust aan het oordeel van ieder onzer lezers te kunnen laten, waar toch de Redactie voor den inhoud van ingezonden stukken niet verantwoordelijk is, en hoogst vervelend zou worden, wanneer zij telkens met haar eigen op- en aanmerkingen op de proppen kwam.

Volgens iemand, die als X in het Algemeen-Handelsblad van 28 Augustus schrijft, is die meening echter onjuist, want na *Athos* flink te hebben onderhanden genomen, zegt hij ten slotte:

„Welke moraal houden de heeren van het „Koloniaal „Weekblad" er op na als zij zulke herinneringen plaatsen „Begrijpen zij niet, dat zij daarmede niet hoog houden, de „eer van ons Indisch officierskorps?"

X vindt, evenals wij, dat de vermoorde kapitein niet vrij te pleiten is, van verwijt, maar hij vindt daarentegen boven, dat de moordenaar, die, *op vermoeden van mi*

rij met zijn vrouw, iemand verraderlijk dood schoot, geen ellendeling is; hij zou medegevoel en medelijden met dien man hebben gewenscht.

Et pour cause! want het zij ons vergund den anonymus uit het Handelsblad er op te wijzen dat wij in zijn optreden tegen ons eenige overeenkomst met poging tot sluipmoord meenen te vinden. Vooreerst zouden onze kolommen voor hem evenzeer hebben opengestaan, waar hij onze regie meende te moeten aanvallen en tweedens, zijn er drie en een halve jaargang van ons orgaan ter zijner beschikking om over onze moraliteit te oordeelen.

Hij tracht ons echter een dolksteek in den rug te geven door een stukje ingezonden varia, op en top, voor onze rekening te brengen.

De Voorzitter der Redactie-Commissie.

Irrigatie.

Toen wij in ons vorig nummer de brochure bespraken, waarin de heer Mulier op spoedige, c. q. geweldadige annexatie van geheel Sumatra aandringt, om daarna met volle kracht dit schoone eiland tot ontwikkeling te brengen, maakten wij de opmerking: dat ook hij in de emigratie van Javanen het groote middel ziet, om den economischen toestand der achterblijvers te verbeteren. Het verwondert ons, dat dit dwaalbegrip zooveel aanhangers blijft tellen, niettegenstaande herhaaldelijk en door velen, met cijfers is aangetoond, dat het een onmogelijk werk zou worden, vooral ook uit een financieel oogpunt, om de periodieke vermeerdering der bevolking op dit eiland door voortdurende verhuizing tot nul te brengen.

In het *Bondsblad*, orgaan van den Indischen Bond, komt eene soort van „week tot week” voor, onder den naam „Ditjes en Datjes”. In no. 382 van 23 Juli jl. worden emigratie en irrigatie behandeld en *Bondslid*, zoo noemt zich de schrijver, blijkt een geestverwant van ons te zijn. Wel heeft hij 't alleen over menschenverplaatsing in 't groot en met Regeeringshulp op Java zelf, b. v. van Bagelen naar de Preanger, maar hij waarschuwt ernstig tegen de al te goede resultaten, die men zich daarvan voorstelt.

Wat hij daarna over irrigatie schrijft is zoo typisch, dat wij het hier in zijn geheel doen volgen:

«En dan: irrigatie, irrigatie en nog eens irrigatie. Het verwondert mij altijd, dat er nog menschen worden gevonden — zelfs hoofd-ingenieurs, die durven zeggen en zelfs durven schrijven, «dat het nut van irrigatie twijfelachtig is». Men moest die heeren eigenlijk overtuigen door ze twee bloempotten voor den neus te zetten, waarvan er één in geen veertien dagen water heeft gehad en de ander voortdurend begoten is. En dan diende er te worden bijgevoegd: Geachte Heer Hoofd-ingenieur, zoodra die niet begoten plant dood is, zult gij worden opgehangen!» Ge zoudt eens zien, waarde Bondsleden, hoe snel de Hoofd-ingenieur — op wetenschappelijke gronden, natuurlijk — van meening veranderde.

Maar, zoo zeggen anderen, die irrigaties zijn niet rendabel. Wanneer wij aan de Solo-vallei-werken zooveel millioen uitgeven, dan is de vermeerderde opbrengst der belastingen niet gelijk aan de rente van het uitgegeven kapitaal. En daarom laten we die werken na . . .

Ik roep foei over zulke overwegingen! Geldt het dan alléén belastingen? Zijn daar geen menschenlevens, is daar geen menschengeluk bij betrokken? Is de mensch dan alleen maar eene machine om belastingen op te brengen? Uit die bezwaren van niet-genoegzame-rentabiliteit spreekt de meest huiveringwekkende zelfzucht; dat is werkelijk het kapitalisme in al zijne hartelooze naaktheid. Geen levensgeluk, geen welvaart, geen tevredenheid, geen opgewekt dragen van de toch nog wel voorkomende verdrietelijkheden . . al die uitkomsten, gevolgen van verzekerde oogsten, telt de kapitalist niet: «Is het werk rendabel, dat wil zeggen: komt er meer rente van, dan wanneer ik het geld bij de Bank deponeer? Zoo neen, dan deponeer ik het bij de Bank en kunnen de landbouwers voor mijn part uitsterven”.

Nu willen wij de discussie niet heropenen: of het Solo-vallei-ontwerp, zooals het zou worden uitgevoerd, wel in een degelijk algemeen irrigatieplan voor Java, zou passen?, men weet genoeg, dat wij, waar dit mogelijk zal blijken, den voorkeur geven aan afdamming der stroomen in de bergstreken en het vormen van groote reservoirs, die regularisatie van den waterafloop mogelijk maken en dus in den westmousson het nadeel der overstroomingen wegnemen en in den oostmousson een geregelden wateraanvoer door de rivier mogelijk maken. Het is echter de oude, hier weder herhaalde philippica tegen het rentabiliteitssysteem, die ons zóó goed doet, want, zonder dat men er direct voor uitkomt, zijn er ook thans nog voorstanders van het stelsel dat de uitgaven voor irrigatiën door onmiddellijk, in 's landskas vloeiende baten, als rente moeten worden gedekt.

Te vergeefs voor die ongeloovigen heeft onlangs weder o. a. wijlen ons medelid *Post* in het *Institut Colonial International* zoo volkomen duidelijk betoogd, hoe irrigatie in alle tropische en subtropische landen als het eerste middel beschouwd wordt, om de velden vruchtbaar te maken en hoe het vroeger arme Egypte door de irrigatie van het Nijlwater een rijk land geworden is!

Te vergeefs zullen ook wij blijven hameren op dit aanbeeld, maar toch is het ons vast voornemen, om telkens, wanneer uit andere landen ons geschriften onder de oogen komen, die het reeds een paar jaren oude irrigatie-rekest, waaraan ook „Oost en West” meewerkte, wellicht nieuwe kracht kunnen geven, ze ter kennis van onze lezers te brengen; ditmaal is het de *Quinzaine Coloniale* van *Chailley—Bert*, die ons hiertoe reden geeft.

In het nummer 184 van 25 Augustus j.l. wordt het verdienstelijk boek besproken, dat door *Etienne Aymonier*, den directeur der Fransche Koloniale School, is geschreven over Kambodja (Cambodge) waar hij als ambtenaar zijne practische koloniale kennis opdeed. Aan het slot der geschiedenis van het oude rijk van Khmer en de beschrijving van het tegenwoordige Kambodja, geeft hij zijne persoonlijke meening omtrent de regeeringsbeginselen, die Frankrijk moeten leiden, bij het verdere bestuur van dit protectoraat.

In de eerste plaats, zegt hij: Wacht U voor annexatie; behoudt het erfelijke Koningschap, waaraan de bevolking gehecht is, als aan het levende symbool zijner nationaliteit. Oefen de voogdij uit, maar ga ook daarin niet te ver en tracht de bevolking op te heffen uit het zedelijk verval, waarin opvolgende overheersching haar heeft gebracht.

Materieel kunt gij daartoe in belangrijke mate bijdragen, door het herstel der bewonderenswaardige waterwerken, waardoor de vroegere vorsten het land welvaart hadden geschonken!

Op de bespreking van het boek van *Aymonier* volgt die van een duitsch werk van *Alex Kuhn* over „Reizen en Werken in Duitsch-Zuid-West Afrika in het jaar 1903”. Het is een verslag eener wetenschappelijke expeditie van onderzoek, waarvan ook de geaardheid van den bodem en de cultures een deel uitmaken. *La question de l'irrigation l'occupe fortement* zegt de Fransche recensent!

Overal elders, dan in Ned.-Indië, is dit het geval!

Leiddraad voor de samenstelling van een plan tot decentralisatie der burgerlijke openbare werken.

Deze leiddraad werd door den regeering-commissaris, voor de decentralisatie, Jhr. O. van der Wijck, aan de meeste dagbladen in Indië ter kennisneming toegezonden.

Wij ontleenen daaraan het volgende:

Verschillende onderwerpen van staatszorg komen voor decentralisatie niet in aanmerking, omdat zij zijn van algemeen, niet van locaal belang, bijv.: de *rechtsbedeeling*, de *eeredienst* en de *defensie*, evenals gouvernements-monopolies, als de *verplichte koffielevering*, het *zoutmonopolie*, het *brievenvervoer* en de *telegraphie*.

Er zijn voorts onderwerpen van staatszorg, die wel voor toepassing van decentralisatie vatbaar zijn, als *gevangeniswezen, politie, onderwijs, geneeskundige dienst*, en *havenbeheer*, maar die *thans* daarvoor nog niet in aanmerking kunnen worden gebracht.

Zoowel bij het voordragen als bij het verdedigen der decentralisatie-wet is door de regeering in Nederland te kennen gegeven, dat aan de locale besturen aanvankelijk een beperkte taak zou worden opgelegd, die bij welslagen van dezen maatregel, geleidelijk zou worden uitgebreid.

In overeenstemming hiermede bepaalt de invoering der decentralisatie, buiten de locale wetgeving, zich voorshands tot de burgerlijke openbare werken en wel tot de zoodanige, die niet met een der hooger genoemde onderwerpen verband houden.

Alle gebouwen, pakhuizen, scholen, hospitalen, haveninrichtingen, ten dienste van de niet voor decentralisatie vatbare onderwerpen van staatszorg blijven dus buiten beschouwing, zoomede de paleizen van den Gouverneur-Generaal, de gebouwen voor het algemeen bestuur, 's lands Plantentuin, enz.

Bovendien dient in het oog te worden gehouden dat de wet beoogt: *a.* gewestelijke decentralisatie, *b.* decentralisatie van onderdeelen van gewesten, die onder een hoofd van plaatselijk bestuur zijn gesteld en *c.* decentralisatie van daarvoor in aanmerking komende steden.

Men dient dus onderscheid te maken tusschen *werken*, die in aanmerking komen om onder *gewestelijk beheer* te worden gebracht; *werken*, die in aanmerking komen om onder *afdeelings-beheer* en *werken*. die in aanmerking komen om onder *stedelijk* beheer te worden gebracht.

Er zijn verschillende steden, waarvan mag worden aangenomen, dat er reeds thans behoefte wordt gevoeld aan een stedelijk bestuur. Op Java kunnen als zoodanig worden genoemd: Batavia, Soerabaja, Semarang, Meester Cornelis, Bandoeng, Buitenzorg, misschien ook Soerakarta, Djokjakarta en Soekaboemi. Op de buitenbezittingen Padang en Makassar, om niet te spreken van de plaatsen in de residentie Oostkust van Sumatra, waar door de instelling van zoogenaamde gemeentefondsen reeds een begin van plaatselijk zelfbestuur in het leven geroepen is. Een eerlang in te stellen onderzoek zal wellicht aan het licht brengen dat deze lijst met eenige namen mag worden aangevuld. Voor zulke plaatsen ga de oprichting van een stedelijken raad vooraf aan de oprichting van een raad voor de afdeeling, waarin de stad gelegen is.

Ofschoon bij de behandeling van het wetsontwerp door de regeering is aangegeven, dat de *gewestelijke* decentralisatie zou voorgaan aan de *plaatselijke* en wel, omdat de laatste eerst voor mogelijk werd gehouden, nadat zou zijn ingevoerd en gedurende eenige jaren toegepast een bijzondere boekhouding van de uitgaven, welke uit 's lands kas voor specifiek plaatselijke behoeften worden gedaan, is aan de laatste de voorrang gegeven, sedert gebleken is, dat dit bezwaar te ondervangen was.

Daartoe heeft ook genoopt de algemeen — en zeer terecht gehuldigde opvatting, dat het gemakkelijk zal zijn, belangstelling te wekken voor plaatselijke behoeften. Want hieruit volgt dat de bereiking van het, door den wetgever beoogde doel zal worden bevorderd, door te beginnen met den belanghebbenden aandeel te geven in de behartiging van plaatselijke en eerst daarnà hunne medewerking in te roepen voor de verzorging van gewestelijke belangen.

Het ligt derhalve thans in de rede, te beginnen met *stedelijke raden* (gemeenteraden) in te stellen, overal waar de noodige stof daartoe aanwezig wordt geoordeeld; vervolgens tot de oprichting van *afdeelingsraden* over te gaan, waar deze levensvatbaar worden geacht, en eerst daarna de instelling van *gewestelijke raden* ter hand te nemen.

De hoofdplaats Batavia komt het eerst in aanmerking voor de instelling van een gemeenteraad. Daarvoor en voor de oprichting van nog een tweetal gemeenteraden kunnen de noodige gegevens nog tijdig worden verzameld, verwerkt en bij de regeering overgebracht, om op de afzondering van fondsen bij de ontwerp-vergrooting van N. I. voor 1905 te rekenen, mits de laatsbedoelde twee raden gevestigd in de nabijheid van de standplaats van den regeeringscommissaris, derhalve te Meester-Cornelis en te Buitenzorg. Met ingang van 1906 zullen dan Soerabaja, Semarang en andere plaatsen gemeenteraden krijgen.

De bedoeling is om te berekenen, hoeveel in de vijf laatste jaren, waarvan de uitkomsten bekend zijn te Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg, gemiddeld jaarlijks is uitgegeven voor de werken, die onder stedelijk beheer kunnen worden gebracht en die straks nader zullen worden aangeduid, en dit gemiddelde als grondslag te nemen voor de bedragen, die voor die gemeenten uit de algemeene geldmiddelen zullen zijn aftezonderen, waardoor derhalve de, aldaar te vestigen gemeenteraden al dadelijk in staat worden gesteld voor de openbare werken, aan hun zorgen toevertrouwd, evenveel te doen als tot dusver de regeering er voor deed.

Hoe echter te handelen tegenover die gebiedsdeelen, waar nog weinig of geen kostbare werken zijn uitgevoerd? Hen te dwingen tot het opbrengen van buitengewoon hooge belastingen ter verkrijging van hetgeen elders uit de algemeene geldmiddelen werd tot stand gebracht, ware met de billijkheid slecht overeen te brengen. De eenige practisch uitvoerbare oplossing schijnt: in beginsel te besluiten tot het verleenen van subsidie uit de algemeene kas voor bijzonder kostbare locale werken, met inachtneming van de financieele krachten van elk gebiedsdeel en de eventueele rechtstreeksche baten, die de werken voor de locale kas kunnen opleveren.

Het ligt in de bedoeling dat voor den localen dienst geen afzonderlijk personeel zal worden aangesteld, althans aanvankelijk niet, maar dat de locale werken zullen worden ontworpen, uitgevoerd en opgenomen door het personeel van den Waterstaat en 's lands B. O. W. De kosten van het personeel behooren derhalve buiten rekening te blijven bij de becijfering van het voor elk gebiedsdeel af te zonderen bedrag.

Wordt personeel in dienst gesteld voor bepaalde werken en tijdelijk, dan komen de kosten daarvan uitteraard ten laste van die werken. Waar thans van heerendienstplicht en den arbeid van veroordeelden wordt gebruik gemaakt, blijft dit aldus in de nieuwe orde van zaken.

Voor de beplanting der wegen roepen de locale besturen de hulp van de afdeeling Boschwezen in en voor zoover contracten met aannemers loopende zijn, worden deze door die besturen overgenomen.

Wat het waterstaatspersoneel betreft, dat de plaatselijke en gewestelijke werken uittevoeren zal krijgen, schijnt, wat de praktijk betreft en met het oog op buitenlandsche verloven, pensioen en opklimming in rang, de beste oplossing te zijn, dat de werken, gelijk gezegd, door de gouvernements-ambtenaren worden uitgevoerd, tot tijd en wijle de gemeenten zóóveel openbare werken voor hunne rekening krijgen, dat deze een voldoenden werkkring opleveren voor afzonderlijk personeel.

De zeer uitvoerige uitenzetting van de administratieve regeling, de wijze waarop de ontwerpen ingeleverd en vastgesteld worden, begrootingen gemaakt en ingediend en het benoodigd materieel uit de gouvernements voorraden tot kostenden prijs, met bijberekening van het daarvoor vastgestelde percentage van onkosten en vracht, achten wij voorloopig van te weinig belang voor het publiek, om daaraan veel ruimte te besteden.

Wat de landswerken betreft, die onder beheer der gemeenten en der gewestelijke raden zullen worden gesteld, deze zijn:

I. Wegen en bruggen.

II. Rivier- en waterkeeringswerken, zoomede bevloeiingswerken.

III. Drinkwatervoorzieningen.

IV. Gebouwen.

V. Parken en begraafplaatsen.

Onder wegen en bruggen behooren ook mijlpalen, trottoirs, kaaimuren, beschoeiingen, paardenwedden, tegelgoten en riolen. Voorts in ruimeren zin, ook de straatverlichting, de besproeiing van wegen en het ophalen van vuilnis, het schoonhouden der afwateringssloten en het onderhouden van bermen en dijkjes, alsmede de beplanting langs den weg. Ook bruggen en duikers in het algemeen, behalve die, welke voor particuliere doeleinden zijn aangelegd, behooren tot deze afdeeling.

Bij het onderwerp rivier- en waterkeeringswerken zoomede bevloeiingswerken is een zeer heldere en uitvoerige uiteenzetting gevoegd over de wijze waarop de, met betrekking tot de bevloeiingswerken op Java bestaande toestand is geboren en bij de vraag: Welke toepassing kan nu aan decentralisatiewet worden gegeven met betrekking tot het waterbeheer en wat daarmede in verband staat? antwoordt de Leiddraad:

Vooropgesteld mag worden, dat overdracht van ter zake tot dusver door of vanwege het centraal gezag uitgeoefende bevoegdheden slechts dáár met vrucht geschieden kan, waar het beheer reeds georganiseerd is. Overdracht op locale besturen van het waterbeheer in stroomgebieden, waar dat beheer nog niet geregeld en door indienststelling van het noodige technische personeel mogelijk gemaakt is, zou aan de ontwikkeling van dezen tak van staatszorg zeker niet bevorderlijk kunnen zijn, vermoedelijk zelfs in de meeste gevallen die ontwikkeling tegenhouden. De middelen, waarover de locale besturen beschikken, zullen ongetwijfeld nog lange jaren onvoldoende blijven om eene organisatie tot stand te brengen, welke aan haar doel beantwoorden kan. Daartoe zal alleen het centraal gezag in staat zijn. Dit ga dus voort op den ingeslagen weg en roepe de medewerking der locale besturen slechts in om, waar beheer en toezicht op goede grondslagen gevestigd zijn, d. i. in de irrigatie-afdeelingen, het tot stand gebrachte te behouden en verder te volmaken.

Men zal wellicht aanvoeren dat ook buiten de irrigatie-afdeelingen bevloeiingen worden aangetroffen, die onder geregeld beheer en toezicht van speciaal daarvoor aangewezen technisch personeel zijn gesteld, en vragen of zoodanige bevloeiingen niet mede al dadelijk onder locaal beheer kunnen worden gebracht. Het antwoord moet luiden, dat zulks niet wenschelijk ware. In verband met hetgeen is opgemerkt omtrent het onderling verband, dat tusschen al de deelen van eenzelfde stroomgebied bestaat, zou het toekennen van zelfstandigheid aan het beheer over één of meer dier deelen, voordat het beheer over de andere deelen geregeld is, het totstandbrengen eener goede regeling voor het geheel kunnen bemoeilijken.

De kosten van aanleg van groote irrigatiewerken en, om overeenkomstige redenen, ook die van bijzonder dure opnemingen en van groote rivier- en waterkeeringswerken, zullen derhalve wel ten laste van de algemeene geldmiddelen moeten blijven. Dit kan echter op tweeërlei wijze geschieden: het centraal gezag kan n.l. óf voortgaan met dergelijke werkzaamheden zelf te doen uitvoeren, òf de zorg daarvoor overlaten aan de locale besturen en deze daarbij te hulp komen door toekenning van subsidie.

Het zal uitteraard wenschelijk zijn, met de toepassing der hiervoren aangegeven denkbeelden te beginnen dáár, waar die toepassing betrekkelijk het eenvoudigst is, en wel in de irrigatie-afdeeling Serang, waarbij in hoofdzaak slechts de belangen van één gewest betrokken zijn. Eerst daarna kome de irrtgatie-afdeeling Serajoe en in de laatste plaats de irrigatie-afdeeling Brantas aan de beurt, terwijl in deze laatste afdeeling de decentralisatie van waterbeheer het eerst op het laagst gelegen gewest Soerabaja, vervolgens op Kediri en eerst daarna op Pasoeroean worden toegepast.

Thans rest nog een enkel woord te wijden aan werken tot zeewering. Gewoonlijk worden dergelijke werken aangelegd ter beveiliging van havens, reeden en ankerplaatsen en van gelegenheden om te laden of te lossen; in zulke gevallen zullen zij, evenals al hetgeen op haveninrichtingen betrekking heeft voorshands ten laste van de algemeene geldmiddelen moeten blijven. Dit geldt ook voor de werken tot verbetering van de toegangen tot Soerabaja. Werken, uitsluitend ten doel hebbende gevaar te bestrijden dat de zee voor, door haar bespoeld land oplevert, kunnen naar het voorkomt onder afdeelingsbeheer gebracht worden, mits ook voor zulke werken zoo noodig subsidie worde verleend uit de algemeene kas.

Voor zoover drinkwatervoorzieningen niet tot haveninrichtingen behooren en niet uitsluitend bestemd zijn voor militaire kampementen, krankzinnigengestichten of andere lands-inrichtingen, maken zij een onderwerp uit van stedelijk of van afdeelingsbelang, naarmate zij strekken ter voorziening in de behoefte van de bevolking in of buiten de steden.

Voor den aanleg van nieuwe drinkwatervoorzieningen zouden, evenals bij andere waterwerken, zoo noodig subsidiën te verleenen zijn.

Voor het boren van artesische putten zullen plaatselijke besturen de vergunning van den gouverneur-generaal moeten vragen (Staatsblad 1884 n°. 50). Voorts zullen zij voor de boringen meestal en soms ook voor het schoonspoelen van bestaande putten, de hulp van den dienst van het grondpeilwezen behoeven.

De brandweer voorziet in eene zuiver stedelijke behoefte en behoort dus onder stedelijk beheer te komen. Het onderhoud enz. van bestaande brandspuithuizen en de bouw van nieuwe zullen derhalve ten laste van de stedelijke geldmiddelen zijn te brengen. In sommige gevallen dienen dergelijke gebouwtjes tevens als wachthuis; het stedelijk bestuur zal alsdan bij de overdracht zoo noodig kunnen worden verplicht, te zorgen dat zij ook aan deze bestemming blijven beantwoorden. De bezoldigingen van het personeel bij de brand spuithuizen en van de boodschappers bij de algemeene brandmeesters, de kosten van onderhoud enz. van het brandweermaterieel en van aanschaffing van nieuw materieel, benevens de thans ten laste der IVde begrootings-afdeeling komende premiën bij brand, zullen ten laste van de stedelijke geldmiddelen te brengen zijn. Evenzoo de kosten van onderhoud enz. van woningen voor opzichthebbend personeel bij de brandweer en van brugwachterswoningen en woningen voor mandoers bij peilschalen, sluizen en andere waterwerken.

Pasarloodsen zijn gebouwen, die een locaal belang dienen, maar men vindt ook pasars buiten de steden.

De zorg voor pasarloodsen zou daarom aan het afdeelingsbestuur kunnen worden opgedragen behalve in steden met eigen raad. In zoodanige steden toch zullen aan inrichting en uiterlijk der loodsen allicht hoogere eischen worden gesteld dan elders en het ware niet billijk, de buitenwonenden tot bevrediging van zulke hoogere eischen te doen bijdragen. In steden met een eigen raad zullen derhalve de pasar-loodsen ten laste van de stedelijke geldmiddelen zijn te brengen.

Als zijnde van algemeen belang, blijven ten laste van de algemeene geldmiddelen de kosten voor het gebouw van het Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, het Oudemannenhuis te Samarang en andere instellingen van weldadigheid, waarvoor ten laste van 's lands kas uitgaven worden gedaan. De bestaande monumenten en societeitsgebouwen, die ten laste van de algemeene geldmiddelen worden onderhouden, zoowel als postloodsen en stallen, pasanggrahans en passantenhuizen blijven buiten bemoeienis der stedelijke en gewestelijke administratiën.

Pakhuizen voor opslag van aan particulieren behoorend buskruit dienen wel is waar een zuiver locaal belang: de plaatselijke veiligheid, maar zij dienen tevens een meer algemeen belang: dat van den handel, en daarom verdient het aanbeveling om deze gebouwen voorloopig onder gouvernementszorg te houden, totdat over de haveninrichtingen een beslissing zal kunnen worden genomen.

Daarentegen kunnen schouwburgen, waar deze aan het land behooren, onder beheer van den stedelijken raad worden gebracht, daar zij strekken ter bevrediging eener zuiver stedelijke behoefte.

Dit laatste geldt voor slachthuizen en voor openbare badplaatsen, latrines en urinoirs, die derhalve mede onder stedelijk beheer kunnen worden gebracht.

De openbare plantsoenen, welke op sommige plaatsen worden aangetroffen, bevredigen eene stedelijke behoefte en komen dus in aanmerking om onder stedelijk beheer gebracht te worden. Soms treft men voor het publiek toegankelijke plantsoenen aan op militair terrein; mettertijd zullen ook deze veelal in aanmerking komen om onder stedelijk beheer te worden gebracht, wanneer daartegen uit een militair oogpunt geen bezwaar bestaat. Het komt echter niet noodig voor, dergelijke plantsoenen op militair terrein al dadelijk in de decentralisatie te betrekken.

Voor aanleg van begraafplaatsen worden uitgaven gedaan ten laste van de IVde begrootingsafdeeling. Europeesche begraafplaatsen worden in den regel beheerd door eene commissie, die uit de baten der exploitatie de kosten van onderhoud enz. bestrijdt. De zorg voor aanleg, onderhoud en beheer van openbare begraafplaatsen ware in steden met eigen geldmiddelen aan den stedelijken raad over te laten. Elders ware de bestaande toestand voorloopig te handhaven.

Overdracht van bestaande begraafplaatsen, door eene commissie beheerd, zal natuurlijk slechts kunnen plaats hebben, nadat is onderzocht of de tot dusver door die commissie uitgeoefende rechten daartegen geen beletsel opleveren. Eene zelfde opmerking is te maken met betrekking tot schouwburgen, welke aan eene commissie ter exploitatie zijn afgestaan.

Van Vreemde Koloniën.

De fransch-engelsche overeenkomst. In No. 5 van dezen jaargang hebben wij reeds den inhoud meêgedeeld van de overeenkomst, die den 8en April ll. tusschen de engelsche en fransche regeeringen werd aangegaan, met betrekking tot de geschillen op koloniaal gebied, welke herhaaldelijk en met name nog niet lang geleden in de Fasjoda-quaestie op 'n haar na den vrede tusschen beide landen in gevaar brachten.

Naar aanleiding van hetgeen, onmiddellijk voor en na de onderteekening dier overeenkomst, welke evenwel nog de bekrachtiging der beide betrekkelijke wetgevende lichamen vereischte, in de fransche zoowel als in de engelsche pers daarover te doen is geweest, kon men gevoegelijk opmaken, dat beide partijen nog al tevreden waren over hetgeen zij elk voor zich hadden weten te bedingen.

Doch, toen de eerste opwinding voorbij was, begon van weêrskanten eerst recht het wikken en wegen. Hetgeen nu van fransche zijde tegen de overeenkomst werd aangevoerd, gaf den heer Gibson Bowles aanleiding om in de zitting van het engelsch Lagerhuis van den 12en Augustus ll. bij de voortgezette behandeling der onderwerpelijke aangelegenheid voor te stellen deze te verdagen, tot tijd en wijle, dat de fransche regeering voor den dag zou zijn gekomen met de wijzigingen, die zij — interpellant achtte zulks voldoende bekend — in de overeenkomst zou willen zien gebracht. Alvorens dus zich de handen te binden door de gevraagde credieten voor de ten uitvoerlegging der bepalingen van het verdrag toe te staan, achtte de heer Bowles het, bij uitgebleven bekrachtiging van fransche zijde, geraden een afwachtende houding aan te nemen.

De eerste minister, Balfour, hulde brengende aan de vaderlandslievende bedenkingen van den interpellant, achtte de, door dezen voorgestelde gedragslijn niet vereenigbaar met de regelen van politieke welvoegelijkheid. Het is volkomen waar dat het fransche parlement de, op de overeenkomst betrekking hebbende wet nog niet heeft aangenomen en het is ook volstrekt niet zeker, dat zulks in de November-zitting wel reeds zal geschieden. Maar de heer Balfour meende dat interpellant het toch niet bij 't rechte eind had, door het voor te stellen alsof de fransche regeering voornemens zou zijn eenige wijziging in de aanhangige overeenkomst te doen brengen. Wat hemzelf betrof, verklaarde de heer Balfour nimmer van dergelijke plannen, hetzij uit officieele, hetzij uit andere geloofwaardige bron te hebben vernomen.

De slotsom was dat de heer Bowles zijn protest introk, waarop de betrekkelijke wet met algemeene stemmen door het lagerhuis werd aangenomen.

Hoewel het mogelijk is dat de fransche regeering er in slagen zal, het verdrag zooals het nu daar ligt door de wetgevende macht te doen aannemen, kan niet worden ontkend dat een strooming met name in de fransche koloniaal-politieke kringen het er op toelegt, om deze uitkomst te voorkomen.

Men erkent in die kringen de waarde, der aan Frankrijk in West- en Noord-Afrika geboden concessiën, welke laatste wat de vrije hand ten opzichte van Marokko aangaat, onlangs den liberalen gewezen engelschen premier, lord Rosebery reeds aanleiding tot bedenkingen gaven, maar men vraagt zich af of in andere opzichten de fransche belangen niet al te zeer door de bepalingen van het verdrag worden geschaad.

Het is vooral de oude French-Shore-quaestie, die niet naar den zin van velen in Frankrijk blijkt te zijn geregeld. De uitleg, die van fransche zijde aan de betrekkelijken clausulen van het verdrag werd gegeven, dat nu ook de regeering van New-Foundland de z. g. Bait-Bill, wet op het verbod van verkoop van visch-aas aan vreemdelingen zou moeten intrekken, blijkt niet juist te wezen. Dit verbod leidde er reeds toe, dat de fransche visschers de kabeljauwvangst er grootendeels aan moesten geven, om zich te bepalen tot de kreeftenvisscherij langs de French Shore, waar een groot aantal inrichtingen verrezen voor het conserveeren van de vangst. Nu evenwel de French Shore zou moeten worden ontruimd, zouden vele handen buiten werking worden gesteld, die tengevolge van de Bait-Bill ook niet weêr voor de kabeljauwvangst zouden kunnen worden gebruikt, d. w. z. dat het visschersbedrijf in die streken voor vele Franschen zou worden gesloten. En welk nadeel dit voor Frankrijk in heeft, legde admiraal Humann den 17en Juni ll. der, onder voorzitterschap van den heer Etienne te Parijs bijeengekomen parlementaire commissie voor buitenlandsche en koloniale aangelegenheden nog eens uit.

Admiraal Humann, die van 1873 tot 1888 bijna onafgebroken met het bevel over het fransch maritiem station in de new-foundlandsche wateren is belast geweest, kwam tot de logische gevolgtrekking dat het verlaten van de French Shore door de fransche visschers noodzakelijk een einde zou maken aan de deelneming van fransche zijde

ADVERTENTIËN.

Alle Hygienische Artikelen N.M.
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
„De nieuwe breukband" syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

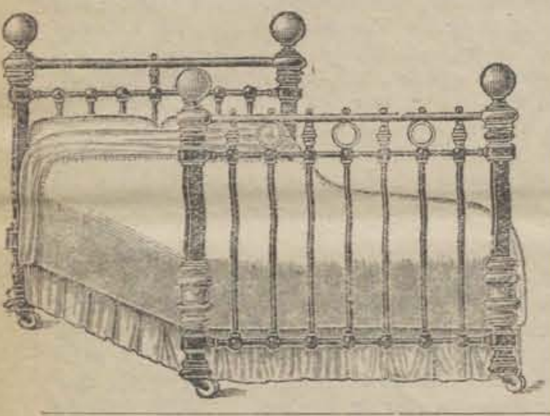
Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

„Pension L. SMISSAERT"
Reinkenstraat 46,
'S-GRAVENHAGE.

PENSION
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
per maand, per week of per dag.

Te Arnhem
voor de wintermaanden of langer voor een billijken prijs te huur een **gemeubileerd zeer logeabel huis.** Te bevragen onder motto «huis» bij den Boekhandelaar, J. HEUVELINK, te *Arnhem.*

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.
Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.
Interc. Telephoon 264.

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te verkrijgen
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis.

Complete Meubeleering
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

INDIË.
TE KOOP GEVRAAGD eenige in goeden staat zijnde **Hut- en Mailkoffers** met opgave van prijs en afmeting.
Fr. br. lett. **R,** G. LOS Adv.-Bureau *Leiden.*

Zutphen.
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903,** vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG,
Huize Baank bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND,
Rozenhoflaan te Zutphen, *Secretaris*

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

Scheveningen.
Pension „HUIS-TER-DUIN",
SEINPOSTDUIN 54.
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf. ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiën voorhanden.

Bij de Uitgevers-Maatschappij
HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG
te 's-Gravenhage
is verkrijgbaar:
AANTEEKENBOEK
voor betaalbaar gestelde
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.
Prijs 40 cent.
Het *Weekblad voor Incourante Fondsen* van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover.
Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een „Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
Den Haag. — Buitenhof 46.
Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.
Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito,** in **chèque-rekening,** in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoortijd 9—3 uur.

Jonge dame,
Ind. v. geboorte, met acte L. O. handw. en gymn., in staat onderwijs te geven in Eng. taal en pianospel, z. z. g. gepl. als gouvernante in Indie. Br. fr. bur. v. d. blad onder no. **118.**

Middelbare school voor Handel en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.
Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
Een-jarige vervolgcursus voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

EN GROS. EN DETAIL.
WIJNHANDEL
J. H. ZUIJDERDUIJN,
Beeklaan hoek Daguerrestraat,
Den Haag.
Port, Bordeau en Sherry,
zeer fijne Tafelwijn,
à f 0.55 per fl.

Magazijn „HET ANKER",

Veenestraat 49, Den Haag.
Indische Uitrustingen
voor DAMES en HEEREN,
in alle Prijzen.

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten,** zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20,** fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Sanitas Mannenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia,** Directeur J. WILDEMAN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Directe import uit Indië.
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerworedjo) - Guava (Djamboe bidjie)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
Drops, Chocolade Büches en Oublieën.
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

Het meest aangenaam werkend ***laxeermiddel,*** zonder eenige nadeelige invloed op de spijsverteering zijn onze
CASCARA PASTILLES,
per flacon à 30 pastilles **f 0.30**
» » » 100 » **f 0,75**
Onze versuikerde **STAALPASTILLES** zijn onbedervelijk, daarom het beste middel tegen *Bloedarmoede en de gevolgen daarvan.*
Prijs per flacon à 100 stuks **f 0.50**
» » » » 1000 » **f 3.30**
Vraagt uitsluitend ons merk.
BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.
Eerste Nederlandsche fabriek van Gecomprimeerde Geneesmiddelen.
Te bekomen bij alle Apothekers.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van **Lambrequins, Stoelzittingen, enz.**
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in solliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

STAAT
voor aanvraag van **VERLOFSTRACTEMENT**
VOOR
H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).
Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.
Prijs 2½ cent.

Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 46.
UITZENDING VAN DINERS
f 0.80 - f 1.00.
Vele Indische recommandatiën.

Zwakte, Onmacht, Uitputting,
Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

in de zalm- en kreeftenvisscherij aldaar. »Dat men dan ten minste«, zoo besloot hij »onze visschers en reeders toesta om de grootere visscherij op de banken op de kust van New-Foundland voort te zetten. Het gaat hier niet alleen om het belang der visschers, wier talrijke huisgezinnen uitsluitend van de vischvangst leven, en van de reeders, wier bedrijf in Frankrijk zelf werk verschaft aan tal van neven-industrieën, maar ook om een hoog landsbelang, want het zijn die visschers, wier bedrijf zoo hard en zoo gevaarlijk is, die aan onze oorlogsvloot de beste matrozen leveren«.

Bedoelde commissie besloot dan ook na nog de opinies van verschillende belanghebbenden en belangstellenden in deze zaak te hebben gehoord, den minister van buitenlandsche zaken, Delcassé den éénstemmigen wensch der betrokken reeders en visschers over te brengen, strekkende om afschaffing te verkrijgen van de Bait-Bill, in verband met het fransch-engelsch verdrag.

Mocht nu ook de fansche regeering niet voornemens zijn dezen, met het oog op den reeds al te vaak gebleken onwil der New foundlanders onvervulbaren wensch tot de hare te maken, ontegenzeggelijk zal 't haar niet weinig moeite kosten om de bedenkingen te overwinnen, die zich tegen de aanneming van het geheel ongewijzigd engelsch fransch verdrag verzetten.

Behalve die visch-quaestie heeft men nog het Nieuwe-Hebridenvraagstuk, waarin de onbekende is de vlag, waaronder die eilanden definitief zullen komen te staaan, voor zoover nl. Frankrijk en Engeland daarin een woordje hebben meê te spreken.

We hebben 't al zoo dikwijls over die eilanden en het daaraan vastgekeoopte vraagstuk gehad, dat een vluchtige blik op die streken wellicht niet ondienstig is.

De eiland-groepen, die onder den naam van Nieuwe Hebriden worden samengevat liggen tusschen den 13en en 21en zuidelijken breedtegraad, ten Noordoosten van de fransche kolonie Nieuw-Caledonië, zich over een lengte van meer dan 1000 kilometers uitstrekkende in eene richting Noordwest-Zuidoost.

De Spanjaarden Quiros en Torrès ontdekten den archipel in 1606 en lieten zich er in enthusiaste bewoordingen over uit. Kapitein Fernandez de Quiros ried koning Filips III aan om ze hoe eer hoe liever in bezit te nemen. Bongainville, Cook, d'Entrecasteaux en Dumont d'Urville, die achtereenvolgens de eilanden bezochten spaarden al evenmin hun lof, waar het gold hun natuurpracht en rijken plantengroei te prijzen.

Het hoofdeiland van den archipel, Spiritu Santo (Heilige Geest) heeft een oppervlakte van 5786 vierkante kilometers, d. i. circa $\frac{1}{7}$ van de oppervlakte van ons land, doch telt slechts 4 tot 5000 inwoners. Ook hier moet dat evenals op zoo menig eiland in den Stillen Oceaan geheel anders geweest zijn. Don Fernandez de Quiros spreekt toch in zijn verslag aan koning Filips van een dichte bevolking rondom de baai van Sint Jacob en Sint Filips, terwijl hij ook op verren afstand in het binnenland overdag veel rook en des nachts talrijke vuren ontwaarde, ten teeken dat ook daar vele menschen moesten wonen. Toch hebben de Heilige-Geest-luitjes weinig te lijden gehad van rechtstreeksche bemoeienis van de zijde der blanken. Terwijl de inboorlingen van Nieuw-Holland, Tasmanië en Nieuw-Zeeland door vuur en zwaard der blanke kolonisten werden verdelgd of gedecimeerd, zorgden hier de inwoners zelven er met hun binnenlandsche oorloogjes voor, dat hun zielental in den loop der eeuwen afnam, terwijl de engelsche zendelinghandelaren door den invoer van gemeene foezel en door soortgelijke practijken mede tot de ontvolking bijdroegen, zonder zich evenwel in het binnenland te wagen. Ze bleven wijselijk aan de kust waar ook de arbeiders-wervers alias slavenjagers hunne operatiën beperkten. Sedert don de Quiroz deze streken bezocht had geen blanke voet het binnenland van Spiritu Santo betreden, totdat de heer Higginson, een Franschman met een engelschen naam, door de engelsche bladen wel eens smalend de Cecil Rhodes van Australië geheeten, besloot met eigen middelen en op eigen kosten het binnenland te exploreeren.

In de maand Augustus van het jaar 1901 nam de eerste welgeslaagde tocht naar het binnenland een aanvang. Typisch was de eerste ontmoeting met de, als vreeselijk woest afgeschilderde inboorlingen. In de nabijheid van het dorp Lessitiré gekomen, zagen de expeditie-leden de bewoners hals over kop uit het dorp vluchten. »Komt ge hier om ons te dooden?«, werd hun uit de wildernis aan de overzijde der rivier toegeroepen, waar langs ze hun tocht voortzetten. »Neen, wij komen alleen om uw land te zien«, luidde 't antwoord, waarop de vluchtelingen uit hun schuilhoeken te voorschijn kwamen en 't der expeditie aan niets lieten ontbreken. Dat het doel van deze en volgende expeditie niet zuiver-wetenschappelijk was, en niet alleen dáárin bestond om eens 'n kijkje van het land te nemen, blijkt wel uit de rapporten, waarin telkens melding gemaakt wordt van den aankoop van terreinen langs de gevolgde route.

Ook van hoogst zonderlinge gebruiken onder de inboorlingen maken die rapporten gewag. We zouden dan ook elke hollandsche jonge dame beslist moeten ontraden om op een spiritu-santist hare keuze te laten vallen. Behalve dat er ginds aan het toilet, niets mag worden ten koste gelegd, bestaat er bijvoorbeeld bij de inboorlingen van kaap Cumberland de ietwat onaangename verplichting voor de vrouwtjes om, bij overlijden van den echtgenoot, hem door middel van den koorde in den dood te volgen. Het lijk van den overledene wordt gedurende twee dagen ten toon gesteld, omringd van zijn vrouw of vrouwen, die in afwachting van het lot, dat haar wacht, hare klaagliederen aanheffen, totdat het oogenblik is gekomen, waarop men haar den strop aanlegt en ook haar klaagzangen voor altijd verstommen.

Sedert eenigen tijd hebben zich zoowel australische als fransche kolonisten op Spiritu Santo neêrgezet, waarvan de grond zich thans evenwel reeds grootendeels in fransche handen bevindt, waarop dan ook van fransche zijde meê de aanspraken berusten, die zij op het bezit van dit eiland maakt.

Maar, heeft Engeland ten opzichte van de French-Shore-quaestie en hare definitieve oplossing rekening te houden met de gevoelens van een paar honderdduizend kolonisten op New-Foundland, eene oplossing der Nieuwe-Hebriden-quaestie vereischt de moreele sanctie der millioenen van Nieuw-Holland en Tasmanië, die meer dan eens blijk gegeven hebben desnoods hun eigen zin door de kunnen drijven.

Charles Dilke hield in Juni bij de behandeling der ratificatie van het bedrag in tweede lezing der regeering reeds voor, hoe jammer 't was, dat bij dit verdrag niet alle geschilpunten tot oplossing waren gebracht. Maar 't is de vraag of de engelsche regeering wel hiertoe bij machte was, zonder kolonisten voor 't hoofd te stooten, wier steun zij reeds getoond heeft niet te kunnen ontbeeren.

Zagen we nu wat van fransche zijde in hoofdzaak tegen het onderwerpelijk verdrag werd aangevoerd, ook in Engeland geven ontevredenen aan hunne gevoelens lucht.

Lord Roseberry zeide te vreezen dat de entente betrekkelijk Marokko eer tot verwikkelingen tusschen de beide verdragsmogendheden aanleiding zou geven dan tot verdere toenadering. Zoo geheel onmogelijk is dat niet, indien het engelsche volk zich slechts ten halve bij de te nemen beslissing neêrlegt en voort blijft gaan zijne pionniers uit te zenden, ter verzekering van het overwicht van den engelschen invloed in die streken. Op 'n gegeven oogenblik als die luitjes dan in 't nauw raken, zullen ze steeds een groot deel der pers bereid vinden om voor hen den grooten trom te voeren, de bescherming der Union Jack in te roepen. Geen nood, zal men zeggen, want de arbitrage-clausule is er nog, die echter, laat ons dit er bijvoegen, ook de rekbare bepaling bevat, dat van scheidsrechterlijke uitspraak zijn uitgezonderd die gevallen, waarmeê de eer van een land is gemoeid.

Voorts vinden we nog van engelsche zijde de klacht, dat door afstand van een punt aan het bevaarbaar gedeelte van de Gambia in de engelsche kolonie Gambia, de engelsche regeering het voortbestaan bedreigt dier, uitsluitend op den handel aangewezen kolonie, bestaande uit twee smalle stroken langs de oevers van de Gambia, geheel omringd door fransch gebied.

Zoo ziet men dat 't steeds moeilijk is 't een ieder naar den zin te maken, terwijl, wanneer ook de fransche regeering er in slagen mocht het gesloten verdrag onveranderd door te drijven, dit toch slechts als een eersten, zij 't ook hoogst gewichtigen, stap moet worden beschouwd, om aan de bestaande engelsch-fransche geschillen op koloniaal gebied een duurzaam einde te maken.

Henniker Heaton-specialiteit. Naar aanleiding van de Atjeh-interpellatiën van vorengenoemden afgevaardigde in het engelsch Lagerhuis, werd ook in dit blad het vermoeden uitgesproken, dat de heer Heaton de gelegenheid slechts aangreep tot een soort wraakoefening wegens onze houding en die van onze pers in den zuid-afrikaanschen oorlog. Bij het nasnuffelen van oude couranten, d. w. z. van 'n maand of wat geleden, troffen we echter ook weêr den naam van den heer Heaton aan in verband met een interpellatie, naar aanleiding van beweerde mishandeling en onrechtvaardige behandeling van een chineeschen koelie door de autoriteiten van Britsch Noord-Borneo. De waarschijnlijkheid is dus groot, dat we in den heer Heaton een man moeten erkennen, wiens humaniteitsgevoel hem noopt voor de verdrukten op te treden, gelijk hij ook nu, door gebrekkige ex tendensieuse voorlichting daartoe gedreven, meende te moeten doen.

RECLAMES.

Uit Oost-Indische Bladen.

Een oproer op Java.

»Wij hebben een onschatbaar voorrecht. Geen volk »is gemakkelijker te regeeren dan de Javanen, geen »volk meer geschikt hen te besturen dan wij.

»Zonder onze ellendige zelfzucht zou Java de ge»lukkigste kolonie van den aardbol zijn

(Roorda van Eijsinga. Ontleding van onze kol. staatkunde.)

Zoo begint **Wangso** in het *Nieuws v. d. dag v. N. I.* zijn beloofde beschrijving van het oproer van inlanders, die door slechte economische toestanden en ontevredenheid een willig werktuig van eerzuchtige, dweepzieke priesters en goeroes werden en gaat dan als volgt voort:

Het was Vrijdag den 12den van de maand Rabingoelawal van het jaar 1833 der jaartelling.

Het tweede kraaien van den haan verkondigde dat de nacht ten einde liep. Door de verschillende vergaderingen der geloovigen werden de »Moerakabah«, d. w. z. de twintig laatste hoofdstukken van de devotie der mystieke leer, in gedachten gereciteerd

Daarna werd het algemeen sein tot reiniging gegeven, bij welke gelegenheid ook het hoofdhaar een wassching met gewijd water ondergaat en daarna het doodskleed: nl. de witte ongewasschen kleeren en een wit lijkkleed als tulband om het hoofd, aangedaan. De moslim, *die zich ten doode wijdt*, verzekert zich hierdoor van niet ongereinigd te worden ter aarde besteld, wanneer hij mocht komen te vallen.

Op een gegeven teeken worden krissen en andere wapenen uit de scheede genomen en gedompeld in een vergiftigd vocht. Zij mogen niet anders dan in des vijands lichaam de scheede weder terugvinden.

Nadat door den oude-schèch de zegen was uitgesproken, gingen ongeveer honderd eedgenooten in optocht en in gesloten gelederen al *dikirrende*, de kris in beide handen omvat en omhoog gehouden, op weg naar de verzamelplaats. Deze verzamelplaats was een juist geoogst padiveld van de dessa Kedoong-Kebo en gelegen op korten afstand der suikerfabriek »Sroeni«.

Hier werd met het noodige ceremonieel de standaard geplant. Om de niet algemeen begrepen bedoeling te verklaren, dient hier de mededeeling dat deze standaard bestond uit een langen bamboestaak, waaraan was gehangen *klaras*, d. i. droge pisangbladeren.

Het javaansche woord *laras* kan beteekenen stemmen van instrumenten of zaken met elkaar in harmonie brengen, regelen of schikken; het beteekent ook iets beoordeelen; maar is dit woord afgeleid van *klaras*, dan beteekent het uitdrogen.

En zoo gold dit veldteeken hier als symbool van dorheid, weemoed, vergankelijkheid, daar de opstandelingen in die gemoedsstemming verkeerden en tevens als een weerspiegeling van den toestand van het land, de dorheid in de harten van 't volk dat zich te kort gedaan en niet of onvoldoende beschermd acht, tegenover de sedert jaren bestaande en grooter en grooter proportie aannemende corruptie van sommige inlandsche ambtenaren en hadjies, in combinatie en in handelsrelatie met soerabajasche Chineezen, ja zelfs europeesche rijsthandelaren.

De meer genoemde **Kiahi Botokan** is een berucht individu uit Bankalan, wiens ware naam is **Kiahi Djénal**. Hij is, voor zoover aan schrijver bekend, voortvluchtig overigens een bekende handlanger van een sidhoardjoschen chineeschen rijsthandelaar. Hij profiteerde van de armoede der grondbezitters en huurde in compagnieschap met **Kiahi Kassan Moekmin** en **Kiahi Bintoro** van Kedoong Kebo telken jare de sawahs der arme luiden.

En zoo waar; dit volk woont in een centrum van fabrieken; die immers geld, veel geld onder 't volk brengen? Toch verkwanselen zij uit armoede hun bouwgronden telken jare aan die uitzuigers.

De prachtige overal gewilde gedangan-rijst is indirect hiervan de schuld.

Na het voorgaande zal 't een ieder duidelijk zijn, dat ruchtbaarheid aangaande de voorbereidingen tot den opstand niet kon worden vermeden. Voor het uitvoerig beschrijven van de wijze, waarop zich bij de Javanen een verhoogd godsdienstig leven uit, wanneer de ontevredenheid tot de kookhitte is gekomen en waardoor wij een blik slaan in het volksleven, beoogt de schrijver mede de punten aan te wijzen, welke tot de grootste grieven tegen de machthebbenden behooren en toont hij tevens aan, dat een zeer vruchtbare bodem aanwezig was, waarop het zaad van ontevredenheid welig opschoot, door geestdrijvers met al te treurig resultaat gebruikt.

De kruik ging zoolang te water tot zij barstte. En *wàt* nu die kruik heeft doen barsten en waarover geen dagblad heeft gerept, omdat de betrokkenen er belang bij hadden het geheim te houden, dit zal schrijver later meedeelen.

Onwillekeurig rijst in ons de vraag, hoe zulke samenscholingen, optochten en uitingen van verhoogd godsdienstig leven verborgen kunnen zijn gebleven voor de inlandsche ambtenaren, immers tot aan de uitbarsting toe.

Naar de ons gegeven verzekeringen door sommigen die zich hadden teruggetrokken en anderen die op den achtergrond stonden, gereed om als reserve in te grijpen, wanneer slechts eenig succes behaald zou zijn, moeten de ambtenaren wel degelijk op de hoogte zijn geweest van de tot kookhitte gerezen ontevredenheid der bevolking.

Men noemt zelfs den datum van 23 April 1903, dus een jaar geleden, dat de wedono van het district Boeloeng den regent van Sidhoardjo gewaarschuwd heeft voor de groote ontevredenheid van de bevolking der districten: Gedangan, Krian en Porong en het drijven van sommige godsdienstleeraars.

Indien deze thans geschorste ambtenaar het wist, zouden dan de andere ambtenaren het *niet* geweten hebben? Zouden zij óók niet geweten hebben dat Kiahi Kassan Moekmin in relatie stond met eenige goeroes in het district Mlandingan, res. Bezoeki, in Tempeh, Loemadjang, in Bankalan, Madura en dat Sarejan, de Sasakker, degeen was die de communicatie tusschen al die plaatsen onderhield? Zoo neen, dan is hier alweer 't bewijs geleverd dat de opleiding der inlandsche ambtenaren niet deugt. Dat de afstand tusschen hen en 't volk al grooter en grooter wordt en er geen of niet genoeg toenadering is tusschen hen en de boven hen geplaatste europeesche ambtenaren.

Denkt niet dat die toenadering verkregen wordt door hunne vereuropeesching en 't aanleeren en spreken van de hollandsche taal. Integendeel: elk volk uit z'n gedachten nooit beter dan in de taal door de kinderen met de moedermelk ingezogen en die vereuropeesching is juist oorzaak van den thans gapenden afgrond tusschen de inl. ambtenaren en hun volk.

Spreekt niet van evolutie, gij die, zonder dit volk te kennen, u autoriteit en bevoegdheid tot oordeelen aanmatigt. Zelfs geen prof. Kern, die hier geboren is, zelfs geen Dr. Koster uit de Bandong-school kunnen hierover oordeelen. Elk volk heeft z'n evolutie, zeer zeker, maar die van het javaansche volk is niet zooals wij, Westerlingen, die willen opdringen. »Arm volk dat op die wijze door toedoen van enkelen, waar zucht tot populariteit als hoofdfactor voorzat, moet worden gedemoraliseerd!« Arme kinderen van ons Indiërs, die gedoemd zullen zijn in de toekomst met een verknoeid ras te moeten te doen hebben! . . . ondanks de »1200 scholen« van den Directeur van O. E. en N.

Wel wat laat, doch toch op den middag vóór het oproer, moet het districtshoofd order gehad hebben om enkele verdachten op te lichten. Doch hier struikelt men weer over de leemte in de opleiding van inl. ambtenaren, n. m. dat zij in 't geheel niet of onvoldoende op de hoogte zijn van wat zij als bestuurders dienen te weten op juridisch-theologisch gebied der mohammedaansche leer, ten einde genoeg overwicht te bezitten over goeroes en hadjies. Want de Wedhono van Gedangan gevoelde zich steeds de mindere van deze geestelijke meesters, vanwege de èlmoe en de igama en durfde blijkbaar niet optreden. Ook alweer niet omdat geen moslim gedoogt dat hij in de uitoefening zijner Godsdienstplichten (hier de dikir-el-Djellala) wordt gehinderd, en zeker deze omstandigheid de politie heeft weerhouden om dien nacht nog over te gaan tot de gevangenneming.

Nog een andere vraag rijst in ons op, zegt de schrijver:

Heeft wellicht schuldbesef èn den Wedhono èn het dorpshoofd weerhouden om de schuldigen bijtijds onschadelijk te maken? En deze vraag overwegende, komt schrijver van zelf tot de bespreking van de kwestie waardoor de te water zijnde kruik is gaan barsten.

Ziehier wat hij vernam:

Men vindt bewesten, dus achter de suikerfabriek »Sroeni«, een complex sawahs volgens zeggen ± 20 bouw. Deze sawahs zijn reeds langen tijd te voren verhuurd aan de bovenvermelde fabriek voor plantjaar 1904. De eigenaren dier gronden hadden, om reeds elders omschreven redenen, niettegenstaande den verhuur van hun bouwgronden, tòch geen contanten en om daaraan te komen, deze gronden tusschentijds weder voor padi verhuurd aan minder misdeelde landgenooten, o. a. aan Kiahi Botokan. Vóór dat nu de op die sawahs staande padi rijp was en omdat de tijd was aangebroken dat »Sroeni« over deze gronden moest beschikken, volgens huurcontract, werd met de bewerking van deze sawahs voor riettuinen aangevangen en had dientengevolge een begin van vernieling van de te velde staande padi plaats.

Kiahi Botokan en Kiahi Bintoro, dit gewaar wordende, verboden het werkvolk onder bedreiging, om aan die sawahs te komen, zoolang er padi op stond; en toen eenige gotenmakers dit niet goedschiks wilden laten, hebben zij den voorman er van (zooals men dit noemt onder inlanders) geteekend, d. i. met een mes den onwillige in z'n gezicht òf in z'n oor gesneden, het bloed direct gaan stelpen en gezegd: »ziedaar ongelukkige, gij die door uw goeroe zijt geteekend omdat ge meer hecht aan de woorden van een kafir dan aan die van uw geestelijken meester, daarom zult gij aan dat teeken ten eeuwigen dage herkenbaar zijn, tot dat de dag des oordeels daar is!"

Intusschen werden de werkzaamheden aan die sawahs gestaakt en kwam de zaak in onderzoek. Doch vóór dat er een beslissing kwam, werd het werk later toch weer hervat en de goten enz. geslagen. De eigenaren van het te velde staand en vernield gewas, met Kiahi en Botokan aan 't hoofd, verloren hun geduld en begonnen met 't oog op de a. s. gerebeg mauloed (als de beste tijd daarvoor) bij de andere goeroes in de residentie en buiten de residentie aan te dringen op het doen uitbreken van de »kraman krantèn moesakat!" of tot kampak over te gaan.

Of nu de eigenaren der gronden met voorbedachten rade aan de tusschenhuurders den dag dat die gronden aan de fabriek kwamen te vervallen, abusievelijk hadden opgegeven, is niet uit te maken. In allen gevalle mag ook uit een juridisch oogpunt geen beschadiging noch inbeslagneming van andermans aanplant plaats hebben dan langs den weg van rechten. En waar het districts- en het dorpshoofd in deze zaak nalatig bleken, is dit op treurige wijze gestraft.

Als men nagaat wat al brandstof van ontevredenheid daar opgestapeld lag, dan valt het ligt te begrijpen dat deze betrekkelijke kleinigheid reeds voldoende aanleiding was, om het uitbarsten van een oproer te bespoedigen.

We geven deze zaak weer, zooals die ons door ooggetuigen en dessamenschen in vertrouwen is medegedeeld; aan de Regeering is het onderzoek naar de waarheid, zegt **Wongso**.

»Zonder onze ellendige zelfzucht zou Java de gelukkigste kolonie van den aardbol zijn", zegt Roorda in zijne »onthullingen van onze Koloniale Staatkunde", en waarachtig, die zelfzucht, wáár men in Indië den blik keert, ze grijnst u overal aan. Is deze sawah-kwestie de droppel geweest die den beker heeft doen overloopen, dan wee den ambtenaar die zulke geschillen tusschen de bevolking en de huurders harer gronden niet wist te voorkomen; vooral omdat deze eigenlijke occupeering van bouwgronden wáár nog plantsoen op staat, zoo dikwijls voorkomt.

En de wedono van Krian, ten opzichte van Kiahi Kassan Moekmin, en de wedono van Gedangan tegenover Kiahi Botokan, alias Kiahi Djénal en Kiahi Bintoro van Kedoong Kebo, waren dus op de hoogte van wat gebeuren zou, doch zij durfden vermoedelijk niet ingrijpen wegens absentie van bepaald strafbare feiten, wel wetende welke wraak hun te wachten stond, indien wegens koerang terang de verdachten niet konden worden schadeloos gemaakt. Men zegt dat Kiahi Djénal den wedono heeft gedreigd, toen deze ambtenaar zich tusschen de opstandelingen bevond, o. a. met de woorden: »ga uws weegs en tracht u tegenover de Regeering te verantwoorden, zoo neen, dan zullen wij u scheren!« Of de inl. ambtenaren zich zullen kunnen verantwoorden? en of wellicht om politieke redenen die verantwoording door de Regeering zal worden aanvaard? Het antwoord hierop zal eerst heel wat later gegeven kunnen worden.

Kan soms het aan den wedona van Boelang overkomene, de andere inlandsche ambtenaren tot voorzichtigheid hebben gemaand en hebben weerhouden om zonder betere bewijzen, als toen geleverd konden worden, weer een onderzoek van hooger hand uit te lokken?

Over 't algemeen hebben de inl. ambtenaren in de afd. Sidhoardjo den indruk gekregen dat hun Boepatie bij regeering en particulier steeds steun vond. Vooral was dit zoo ander de vorige ass.-Residenten.

De afloop van het **polowidjo**-onderzoek heeft hen in die opinie nog gesterkt en zoo zijn er enkelen onder hen, die in 't uitbreken der onlusten in Sidhoardja den eenigen weg zien, die kon leiden tot verbetering der economische toestanden, omdat een streng onderzoek nu niet kan uitblijven.

Doch laat ons, deze overdenkingen voorloopig latende rusten, terugkeeren tot het oproer.

De twee goeroe's dan hadden van te voren het volk wijs gemaakt, dat zij van elders steun zouden ontvangen en de geloovigen in de andere gewesten gelijktijdig zouden opstaan. Dit nu was in zooverre niet waar, dat naar Probolinggo, Kraksaän, Loemadjang, Djember en Bondowoso vertrokken zendelingen onverzichterzake waren wedergekeerd.

Men was daar niet gereed, integendeel zeer bevreesd dat het slecht zou afloopen en daarom was men er, met 't oog op stellig niet uitblijvende huiszoekingen, direct overgegaan tot verberging van verboden of verdachtmakende wapenen, boeken en djimats enz.

(*Wordt vervolgd.*)

F.

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

S.S. »Oranje" van Amsterdam naar Batavia op 27 Augustus 1904.

Te Amsterdam hebben zich ingescheept: A. J. Gouka Jr., Mevrouw A. Kamerling-Smeding en 2 kinderen, en Mejuffrouw C. Becker, Mejuffrouw G. Empting, Mejuffrouw W. Borgesius, P. Posthumus, echtg. zoon en dochter, Mej. A. J. F. Gouka, Mej. C. Peters, Mej. A. S. Goteling, Viunis, Zuster Anna van Eijk, J. W. Hageman, echtg. en 3 kind., Mevr. H. E. Borgesius de Jager, Mevrouw A. C. de Klerk-Sigmond, A. L. Donker. Mevrouw M. Donker-Schmid, en 3 kind., A. J. Nieuwenhuizen, Jhr. E. P. van der Wijck, H. Karsten, J. F. W. Jansen en echtg., J. Oberweis echtg. en 3 kind., A. M. Smit, H. Hooijer, H. A. Heule, Mevrouw A. Welter-Terwogt, Mevrouw D. Jansen, J. P. W. Segov en echtg.

Te Genua zullen zich inschepen: Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal van Nederl. Indië J. B. van Heutsz, echtg. en kind., H. J. L. Homburg, Mejuffrouw C. H. L. van Deventer, A. E. J. Bus, echtg. zoon en dochter, H. Colijn, A. Geertsema Beckeringh, J. H. Heyl en echtg., J. F. H. de Vignon van de Velde, J. C. Baggelaar, J. W. Rooseboom en echtg. en kind., Mevrouw Ph. Schellekens-Raymakers, A. Grolld, O. J. Oppenheim, W. H. B. van der Zwaan en echtg., H. W. Hoeke en echtg. en 3 kind., W. J. R. Zieck Jr., G. Groeneveld, E. T. R. A. Burghgraaf, Mej. P. G. de Liser de Morsain, J. W. Nauta, G. van Marle, Mevr. J. C. Doornberg-Roerdrinkholder, 2 dochters en kind., J. G. Meilink, Mevrouw de Wed. E. R. Leussen-Suyck, W. van Zijp, D. S. van den Berg, P. R. de Rochemont, Jhr. H. M. E. van den Brandeler, D. P. C. Schillemans, B. Schmitz.

Naar Genua: G. L. Everts, Mej. E. Everts, J. Edelkoort, F. B. Woodward.

S.S. »Lawoe" Commandant H. Meijer, te Marseille 26 Augustus 1904: Mej. H. E. Korndörffer, T. C. Etty, J. Barrau, E. K. Plasschaert, Jongejuffrouw L. Raat, L. K. Krijgsman en echtg., P. Adema, R. L. van der Steenen, J. Dubbeld, J. G. Fleeschman, B. Jeig, J. A. Hendriks, A. Kommers, Jongejuffrouw M. A. Rommers. Benevens H. M. troepen en schepelingen.

Te Padang embarkeerden: de Heeren Biegman.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur.

Juli—Augustus 1904.

Coöperatie in de desa, door H. Carpentier Alting. — Beantwoording van eenige der vraagpunten betreffende het Landbouwcrediet door F. P. Sollewijn Gelpke. — De Javaan (vertaald uit de Bintang Hindia). — Iets over afkoop van heerendiensten in de Minahasa door v. S. — Tweede jaarverslag van de Hulp-, Spaar- en Landbouwcredietbank te Toeloeng-Agoeng. — Varia: Het Algem. Handelsblad en Prof. Treub over zachten dwang, door C. J. Hasselman. — Desabestuur en desaverkiezingen. — De levensvoorwaarden onder volken op hoogen en lagen trap van beschaving. — Encyclopaedie van Ned.-Indië. — Bijlage: Staatsie, gevolg en songsongs van inlandsche ambtenaren in de Gouvernementslanden op Java en Madoera, door J. E. Jasper.

Verhandelingen van het Bat. Genootschap.
Dl. 54. 3e stuk.

Mededeelingen omtrent Beloe of Midden-Timor, door H. J. Grijzen.

De Indische Mercuur. 30 Aug. 1904. No. 35.

Gouvernements Kina-Cultuur in Bengalen, door Dr. K. W. van Gorkom. — Het A. B. C. van den katoenplanter (vervolg). — Overproductie van suiker en katoennood. — Proefstation Oost-Java (vervolg). — Cultuur van Hevea Brasiliensis (Para Rubber). — Zwavel. — Verslagen van Maatschappijen. — Nieuwe Maatschappijen, enz.

Weekblad voor Indië. No. 13.

Arbeid en vermaak, door M. van Geuns. — Jos. M. Orelio (met portret), door E. F. E. Douwes Dekker. — De tocht van overste van Daalen door de Gajolanden. — Kiekjes van de Medan-colonne, door C. J. A. van Bruggen (met afbeeldingen). — Het is wel! Een protest, door Totok. — Indische schetsen, I. Wajang Gollèk, door Henri Borel. — Indische hotels in den vreemde, ingezonden door Henri Borel. — Liefde, roman van Anna de Savornin Lohman (slot). Nieuwe uitgaven. -- Belangrijk bericht.

ADVERTENTIËN.

den Haag

Pension Koninginnegracht 47

geopend geheele jaar.

H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice

Pension Hollandaise

VILLA NINE.

Avenue Auber

geopend NOVEMBER—JUNI.

H. W. G. Rooseboom — H. E. van Blommestein.

TE HUUR:

het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**

Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN

worden tegen marktprijs ingekocht door

N. BLOM,

in Goud, Zilver en Edelgesteenten,

Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues aux Expositions

DU TRAVAIL de PARIS et LION

Marie Derwel,

Corsets sur Mesure

LA HAYE.

MARIE DERWEL

Jacob v. d. Doesstraat 36

la Maison est transferée

Anna Paulownastraat 45.

R. E. J. Zieck en Zoon,

KLEEDERMAKERS,

Franklinstraat 92

en

Jan van Riebeekstraat 56,

DEN HAAG.

Leveren KLEEDING NAAR MAAT

van solide stoffen en billijken prijs.

Atelier voor nette reparatiën.

MEDICINALE COGNAC.

2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,

12 fleschen f 14.—

Franco door Nederland.

Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.

Eenig Importeur voor Nederland.

W. F. NOMAN,

Scheveningen.

Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS

VOOR

Repatriëerenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"

Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Transport-Maatschappij DUINOORD

Bergplaats voor Inboedels 2800 M□

N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.

Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

CITY-BAGS echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

W. POPPINK,

ZADEL- EN KOFFERMAKER.

151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",

HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seisoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) f 0.80.
Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

TRADING Co. LATE

Perry & Co.

6, Hoogstraat 6.

IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE

Perry & Co.

6, Hoogstraat 6.

LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE

Perry & Co.

6, Hoogstraat 6.

HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.

Van af f 3.— tot f 60.—.

TRADING Co. LATE

Perry & Co.

6, Hoogstraat 6.

RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.

70 pCt. vrachtbesparing.

Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch

Weekblad voor Indië,

onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.

Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.

Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

Brandapparaten

der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.

Groote voorraad Fijne Houtwaren.

TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.

TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.

Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Vraagt Uw Leverancier

de bekende **Groenten, Soepen,**

Sauces en Zuren van de Firma

FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD

TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
	1904	1904	1904	1904	1904
Lawoe	17 Sept.	29 Sept.	4 Oct.	24 Oct.	26 Oct.
Ardjoeno	1 Oct.	13 Oct.	18 „	7 Nov.	9 Nov.
Goentoer *	15 „	27 „	1 Nov.	21 „	23 „
Merapi	29 „	10 Nov.	15 „	5 Dec.	7 Dec.
„Ophir" *	12 Nov.	24 „	29 „	19 „	21 „
				1905	1905
Gedé	26 „	8 Dec.	13 Dec.	2 Jan.	4 Jan.
Sindoro *	10 Dec.	22 „	27 „	16 „	18 „
		1905	1905		
Salak	24 „	5 Jan.	10 Jan.	30 „	1 Febr.

* 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 's-Gravenhage.

Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.

Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een **flinke baboe** om *zoo spoedig mogelijk* met een familie naar Indië te vertrekken.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

Twee dames voor het geven van privaat en cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor het geven van privaatlessen tegen billijken prijs.

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.

Vier Dames voor waarnemen van een huishouden.

Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor huisbewaarders, adm. betrekking, geldincasseeren.

Twee gew. O.-I. ambt. voor administratieve betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van eene zieke dame.

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.